

L-Ghid ta' l-Assunta

Numru 25 (1990)

HARĠA SPEĊJALI

Il Papa jfirmja l-'Visitors' Book

"I am deeply grateful...to all of you coming here today to be with the Pope in this magnificent Cathedral dedicated to the Assumption of Our Lady".

Pope John Paul II, 26th May 1990

F'Egħluq
il-25 Sena
mill-Ewwel Hargħa
ta'
L-GħID TA'
L-ASSUNA
1965 - 1990

Id-Direzzjoni
tiddedika
din il-
Hargħa Speċjali
liż-Żjara tal-
Papa Gwanni Pawlu II
fil-Katidral
ta' Ghawdex

Messaġġ għall-Jiem il-Festa mill-Arċipriet

Il-messaġġ tiegħi għall-jiem tal-festa ta' S.Marija 1990 nixtieq ninkwadrah fil-kuntest tad-diskors li għamel il-Papa Ġwanni Pawlu II fil-Katidral fis-26 ta' Mejju, 1990. F'din l-okkażżjoni unika fl-istorja tal-Knisja Katidrali, il-Papa qalilna:

• **KUNU 'GEBEL HAJ'.** Biex fil-jiem tal-festa nkunu 'gebel haj' hemm bżonn li aħna nagħmlu l-parti tagħna halli lkoll kemm aħna fil-funzjonijiet kollha liturgiċi li jsiru fil-Knisja b'mod speċjali dak-in-nhar ta' l-Għid ta' l-Assunta, aħna niehdu sehem haj, sehem miżhum, sehem kommunitarju u sehem shiħ. Aktar ma tkun attiva l-partecipazzjoni tagħna f'dawn il-funzjonijiet tal-festa, aktar inkunu 'gebel haj' fi dan il-Poplu t'Alla.

• **IGHIXU L-VANGELU.** Fil-ġranet tal-festa ma niksbu l-ebda liċenza speċjali mis-sema li biha jkollna l-permess li niksru l-igi ta' Alla u ngħixu 'l bogħod mill-kuntest tal-Vangelu. Il-ġranet tal-festa ma' għandhomx ifissru għalina li xejn mhu projbit hliel il-kelma projbizzjoni. Anzi f'dawn il-ġranet aktar minn ġranet oħra għandna nsarrfu f'egħmejjel it-tagħlim tal-Vangelu. Nevitaw, għalhekk, is-sokor, it-tgħajir, l-insulenzi u kull aġir li fih riż ta' parrokjaliżmu biex ta tabilhaqq ngħogbu lil Santa Marija.

• **KUNU NSARA TA' FIDI HAJJA.** Il-festa tiġi mhux biex aħna niehdu vaganza mill-impenn nistrani li dhalna għalih dak-in-nhar tal-Magħmudija. Tkun bluha min-naħa tagħna jekk ngħidu r-Rużarju ta' kuljum u fil-ġurnata ta' Santa Marija ma ngħiduhx għax inkunu rridu nitbelhju fil-marċijiet. Tkun bluha min-naħa tagħna jekk tiġi l-festa ta' Santa Marija u f'dan il-jum hekk għażiż għalina 'addio' qrār, tqarbina u quddies. Il-fidi nistranija fil-jiem tal-festa rridu ngħixuha b'aktar intensità biex ngħogbu lill-Assunta.

• **KUNU ĠENERUŻI MAL-KNISJA.** Din il-ġenerożità nuruha fil-ġranet tal-festa jekk aħna ma nfittxux li nogghodu 'gallarija' għall-kritika, imma nkunu lesti biex noffru l-għajnuna tagħna kemm fl-organizzazzjoni tal-festa ta' ġewwa, kif ukoll fl-organizzazzjoni tal-festa ta' barra ta' Santa Marija. Din il-ġenerożità nuruha wkoll jekk kemm-il darba ma nonqsux li noffru s-sehem tagħna f'oġġetti ta' ikel priżervat fil-laned lit-tfal ta' l-Istituti li għandna fid-djoċesi meta tinżamm il-quddies tal-ġenerożità fil-ġranet tal-festa. Santa Marija tkejjel il-ġmiel tal-festa tagħha mhux bir-riga tax-xalar bla rażan, imma bir-riga tal-karità nistranija.

Jekk, mela, aħna rridu li l-festa ta' Santa Marija ta' din is-sena tfakkar iż-żjara li l-Qdusija Tiegħi l-papa Ġwanni Pawlu II għamel lil-Knisja Katidrali f'Mejju li għadda nfittxu li mhux biss fil-ġranet tal-festa, imma fil-bqija ta' l-ajjalna, inxerrdu madwarna l-frott ta' l-Ispirtu s-Santu kif qalilna l-Papa. Dan il-programm inwettquh jekk kemm-il darba madwarna noholqu atmosfera ta' mħabba, hena, sliem, sabar, hnien, tieba, fidi, hlewwa u rażan tagħna nfusna. Inkunu tabilhaqq nagħtu l-oġġla valur lill-festa ta' Santa Marija.

Mons Carmelo Scicluna

L-GHID TA' L-ASSUNTA ■ 3

Il-Mid-Med isemmghulek li tixtieq int.

Il-Mid-Med - l-Akbar Bank f'Malta dejjem lest li jsemmghulek li tixtieq int. Minn numru ta' ufficini mxerrda ma' Malta u Għawdex, il-Bank joffri għadd ta' servizzi bankarji mfassla apposta għalik.

Current Accounts

Mur ikollu Kont Kurrenti jista' jhallas il-kontijiet b'Cekk u joza l-Quikbank - mit-tiġi 24 siegħa kuljum.

Savings and Deposit Accounts

Il-flus tiegħek ikunu fiz-zgur waqt li taqla iktar flus - 3% fis-sena u tista' tużahom x'hin trid. 5% fis-sena u torbothom għal sena; 5 1/2% fis-sena jekk torbothom għal sentejn u 5 1/2% fis-sena jekk torbothom għal tliet snin.

Foreign Currency Accounts

Jekk int intitulat li zzomm flus barranin allura tista' taqla iktar interessi jekk iżzomminhom f'Foreign Currency Account. Dettalji jidhru fil-gazzetti.

Loans

Il-Mid-Med isellfuk biex tkabbar in-negozju, tirranga xi haga bil-dar jew għal xi proġett ieħor. Kemm tisseller jiddependi miċ-ċirkustanzi finanzjarji tiegħek.

Għal kull servizz bankarju li tehtieg mur għand il-Bank li lest li jsemmghlek li tixtieq - mur f'wiehied mill-ufficij tal-Mid-Med Bank.

Mid-Med Bank

L-Akbar Bank f'Malta
Fejn Int Tigi L-Ewwel

IL-VALUR STORIKU

taż-Żjara tal-Papa fil-Katidral

minn Dun Joe Bezzina

Il-hin minn żmien twil mistenni wasal. Hekk kif l-arloġġ taċ-Ċittadella daq tnejn u tlieta instemet l-ghajta: WASAL IL-PAPA. Il-hoss tal-muturi tal-pulizija quddiem il-papamobile kien kompletament mitfi mill-ghajjat tal-folla li honqot it-toroq kollha li jwasslu għaċ-Ċittadella u ittarfet minn mas-swar.

Fl-erbgha neqsin wiehed u għoxrin minuta sewwa, il-Papa Ġwanni Pawlu II tfaxxa fil-bieb tal-Katidral ta' Santa Marija. Dak il-mument inkitbet paġna ġdida fl-istorja kbira li għadha qatt ma nkitbitx tal-Katidral tal-gżira Għawdxija.

ĠEJ IL-PAPA

Min meta thabbar ufficijalment li ġej il-Papa, jien kont kważi ċert li jkollna x-xorti naraw il-Papa proprju fil-Katidral. Segwejt kemm stajt tul dawn l-aħħar tnax il-sena is-sebgha u erbghin vjaġġ li għamel il-Papa Ġwanni Pawlu II. F'kull pajjiż li kien imur kien ikellu itinerarju differenti, skond il-post u ċ-ċirkostanzi. Innutajt li haġa waħda kienet komuni għal vjaġġi kollha. F'kull pajjiż li mar, il-Papa qatt ma naqas li jżur il-Katidral.

Bir-raġun. L-Isqof għandu s-sede tiegħu fil-Katidral, u l-isqof mhux għajr ir-rappreżentant tar-Raġġaj universali (il-Papa) fil-knisja partikulari. Għal din ir-raġuni lil papa dejjem isirli laqgħa fil-Katidral - il-Knisja speċjali tal-Papa fid-djoċesi. Ma stajtix nimmaġina li kienet se ssir eċċezzjoni tul parti mit-tmienja u erbghin vjaġġ li kellu jagħmel il-papa l-barra mill-Vatikan. Veru li Għawdex djoċesi żgħira, iżda l-Papa żar Katidralijiet f'djoċesijiet iżgħar minn tagħna. L-eċċezzjoni fil-fatt ma ssirx. Fl-erbgha neqsin wiehed u għoxrin minuta tas-Sibt, 26 ta' Mejja, 1990, il-Papa Ġwanni Pawlu II għamel l-ewwel pass fil-Katidral ta' l-Assunta.

L-EWWEL PAPA FIL-KATIDRAL

Kif kont ktibi ftit tas-snin ilu fuq din l-istess

rivista, hemm hjiel sodi biżżejjed biex iġieghluk taħseb li l-post li llum hu dominat mill-Katidral kien il-post fejn bi probabbiltà kbira twaqqaf l-ewwel maqdes nistrani fil-gżira Għawdxija.

Il-probabbiltà ssir ċertezza mat-tmien il-Hakma Għarbija fuq gżirtna. L-Għarab spiċċaw minn mexxejja tal-gżira fl-1127, iżda baqgħu ftit jew wisq jinfluwenzaw il-hajja għal hafna snin wara. Kien biss bil-mod il-mod li r-religion nistranija reġgħet qabdet l-art sewwa tul il-hakma ta' diversi nazzjonijiet Ewropej u Insara. Meta n-nimru tal-insara f'Għawdex kiber sewwa, hasbu biex mill-ġdid itellgħu knisja fejn ikunu jistgħu iżommu s-

sagramenti u jgimu 'l Alla u 'l Madonna. Din id-darba, nafa b'ċertezza li ntgħażel propqju l-post fejn illum hemm il-Katidral. Hemm hjiel storiċi li qabel nofs is-seklu tlettax, lejn l-1240/41, ġa kien hemm knisja wiegħa fil-post, u żgur kien hemm waħda sa tmiem is-seklu, jiegħieri fl-1299.

Ma nafux s'intendi minn kienu n-nies importanti li żaru l-knisja Matriċi ta' Ghawdex tul dawn is-sekli, iżda ċertament in-numru tagħhom ma kienx żgħir. Meta wieħed jagħti ħarsa lejn ir-rotot marittimi fis-sekli li Malta kienet mahkuma mill-Aragoniżi, bejn l-1282 u l-1530, wieħed jinnota numru kbir ta' rotot li kienu jgħaddu preċiżament mill-portijiet ta' Ghawdex u ta' Malta. Insemmi waħda biss: ir-rotta Licata-Gozo-Malta. Hu probabbli ħafna li persuni importanti, imperaturi, rejiet u prinċipijiet tal-Knisja u tal-Istati Ewropej, użaw dawn ir-rotot, waqqfu f'dawn il-gzejjer u għamlu xi żjara lill-iktar knejjes importanti tagħna.

Meta fl-1530 bdew imexxu l-Kavallieri ta' Gwann, żdiedu n-numru ta' personagħi importanti li minn żmien għal żmien kienu jżuru l-Matriċi ta' Santa Marija. Fosthom ċertament kien hemm uħud mill-Inkwizituri ta' Malta. Fost dawn insemmu lill-Inkwizituri Fabio Chigi (1634-39) u Antonio Pignatelli (1646-49), li wara t-tnejn laħqu Papiet bl-ismijiet ta' Alessandru VII u Innoċenz XII. Lejliet Santa Marija ta' l-1711, infetħa għal pubbliku għall-ewwel darba il-Katidral li għadna illum. Nhar it-30 ta' Marzu, 1839, saret l-ewwel żjara rjali li għandna registrata f'dan il-Knisja, li allura kienet għadha Matriċi. Tard wara nofsinhar tat-30 ta' Marzu, għamlet żjara fil-Matriċi ir-Regina Adelaide, l-armila tar-Re William IV ta' l-Inghilterra.

Izda fl-istorja kbira tiegħu, il-Katidral kien għadu ma laqa' fih ebda Papa. Issa fl-aħħar, fl-annali tiegħu, il-Katidral jista' wkoll inizzel żjara tal-Vigariju ta' Kristu fuq l-art.

Dan hu l-akbar sinifikat storiku ta' din iż-żjara unika.

IL-KATIDRAL SAR MAGHRUF KULLMIEN

Iż-żjara kellha sinifikat storiku importanti ieħor: għall-ewwel darba, isem u x-xbiha tal-Katidral ta' l-Assunta kien imxandar mad-

dinja kollha. Dan sar l-iktar permezz tal-ġurnal ta' kuljum tal-Belt tal-Vatikan *L'Osservatore Romano*.

• Fil-ħarġa tat-23 ta' Mejju, 1990, il-ġurnal ġab suppliment fuq Malta. Dan kien jinkludi, fost l-oħrajn l-istorja tal-iżvilupp tar-religjon f'Malta: artiklu iġbāzat integralment fuq il-kitba tiegħi FROM SAINT PAUL TO POPE JOHN PAUL li dehret f'is-sovenir uffċjali *Pietru fil-ġira ta' Pawlu*. Pagna tlieta ta' dan is-suppliment hi dominata minn ritratt tal-Knisja Katidrali u fl-istess pagina hemm xi tagħrif dwaru u dwar grajjet tul il-mija u hamsa u għoxrin sena li ilu Katidral. (ara ritratt 1)

• Fil-ħarġa tal-25-26 ta' Mejju, l-pagna 4 ingāb il-programm shiħ taż-żjara tal-Papa fejn, naturalment, reġa ssemma l-Katidral. (ara ritratt 2)

• Fil-ħarġa tat-28-29 ta' Mejju, l-pagna 4 wkoll, il-ġurnal ġab id-diskors li għamel il-Papa fil-Knisja Katidrali. Fuq is-seba' kolonni tal-pagna. *L'Osservatore Romano* kiteb *Il Discorso di Giovanni Paolo II durante la visita alla Cattedrale di Victoria* u d-diskors

La visita pastorale del Papa a Malta

25-27 maggio 1990

martedì 22 maggio 1990

1142 "L'Assunta" (1990/1991/92) - 102-1 - 1990/1991/92 - 23 - 1990/1991/92

MALTA

LUQA AIRPORT

1143 "L'Assunta" (1990/1991/92) - 102-1 - 1990/1991/92 - 23 - 1990/1991/92

VALLETTA

1144 "L'Assunta" (1990/1991/92) - 102-1 - 1990/1991/92 - 23 - 1990/1991/92

1145 "L'Assunta" (1990/1991/92) - 102-1 - 1990/1991/92 - 23 - 1990/1991/92

MELLIEHA

1146 "L'Assunta" (1990/1991/92) - 102-1 - 1990/1991/92 - 23 - 1990/1991/92

TA' PINU (GZDZ)

1147 "L'Assunta" (1990/1991/92) - 102-1 - 1990/1991/92 - 23 - 1990/1991/92

VICTORIA (GZDZ)

1148 "L'Assunta" (1990/1991/92) - 102-1 - 1990/1991/92 - 23 - 1990/1991/92

COSRUCA

1149 "L'Assunta" (1990/1991/92) - 102-1 - 1990/1991/92 - 23 - 1990/1991/92

SUEMA

1150 "L'Assunta" (1990/1991/92) - 102-1 - 1990/1991/92 - 23 - 1990/1991/92

TA' GALI

1151 "L'Assunta" (1990/1991/92) - 102-1 - 1990/1991/92 - 23 - 1990/1991/92

RABAT

1152 "L'Assunta" (1990/1991/92) - 102-1 - 1990/1991/92 - 23 - 1990/1991/92

MOHA

1153 "L'Assunta" (1990/1991/92) - 102-1 - 1990/1991/92 - 23 - 1990/1991/92

VALLETTA

1154 "L'Assunta" (1990/1991/92) - 102-1 - 1990/1991/92 - 23 - 1990/1991/92

LUQA AIRPORT

1155 "L'Assunta" (1990/1991/92) - 102-1 - 1990/1991/92 - 23 - 1990/1991/92

1156 "L'Assunta" (1990/1991/92) - 102-1 - 1990/1991/92 - 23 - 1990/1991/92

Ritratti 2

propriu, niprodoti imkien iehor f'din ir-rivista, kien intitolat **Occorre dedicarsi ancora e sempre con vigore al grande compito dell' evangelizzazione** - Jeħteħ mill-ħdid u b'ħegħa dejjem iktar niddedikaw ruħna għal ħidma ta' l-evangelizzazzjoni. Dan għaliex id-diskors tal-Papa, li sar bl-Ingliż, kien indirizzat speċjalment għal lajċ impenjati fl-apostolat, li kienu mħegħa biex b'ħajjithom jippersonifikaw il-messagħ ta' Kristu fost il-bnedmin. (ara ritratti 3)

• Fl-istess pagna hemm id-diskors ta' merħiba li għamillu l-Isqof Cauchi u li hu ntitolat **La luce della verità sulle nostre vite** - Id-dawl tal-verità fuq il-ħajjiet tagħna, b'riferenza għall-wegħda ta' l-Isqof li koll se nagħmlu fil-itna kollha biex infasslu ħajjitha fuq il-messagħ li nedd wassliha l-Papa.

• L-edizzjoni Ingliża ta' L'Osservatore Romano li tasal fis-sittin pajjiż tad-dinja li għandhom l-Ingliż bħala l-ewwel jew it-tieni lingwa tagħhom, ukoll tat importanza kbira id-diskors tal-Papa fil-Katidral. Fil-ħarġa ta' l-14 ta' Ġunju, 1990, f'pagna 4, b'titlu fuq l-erba' kolonni tal-pagna, id-diskors kien

intitolat **Evangelizing means full Gospel living** - L-Evangelizzazzjoni tisser toħix il-vangelu b'mod shiħ. Fl-istess pagna kien riprodotti ritratt tal-faċċata tal-Katidral dominat mix-xbiha ta' l-Assunta. (ara ritratt 4)

IL-PAPA JOSSERVA L-KATIDRAL

It-tielet sinifikat kbir taż-żjara għandu x'jaqşam propriu mal-Katidral tal-gebel. Għaž-żjara, il-Katidral kien armať bħal fil-festa ta' Santa Marija. Jien nniġsi li segwejt kull mument li dam il-Papa fil-knisja innotajt li kull x'ħin għeħ ċans il-Papa kien josserva s-sbuhija ta' dan il-goġel arkitetoniku ta' Gafà. Hekk kif temm jiflob fil-kappella tas-sagrament, fejn jien kont biss żewġ metri bogħod mill-Papa, il-Papa josserva l-ewwel ix-xbiha tal-Madonna ta' Soledad, tas-Solitudni jew tad-Duluri, li lejha hi ddedikata l-kappella tas-sagrament. Imbagħad dawwar ħarstu lejn il-monument ta' l-Isqof Ġużeppi Pace u wara qagħad josserva l-monument li-ehor importanti tal-familja Castelletti, li kienu l-proprietarji tal-kappella ta' Soledad.

L-istess meta kien fuq l-artal, il-Papa kemm il-darba dawwar ħarstu fil-ħnub lejn il-kwadri tal-kappelluni u lejn is-saqaf tal-korsija. L-impressjoni tiegħu fuq il-knisja ġabarhom fi ftiit kelmiet meta fl-ewwel parti tad-diskors il-Papa stqarr: *I am deeply grateful... to all of you for coming here today to be with the Pope in this magnificent Cathedral dedicated to the Assumption of our Lady*. Kelmiet li John Muthig, l-EDITOR ta' l-edizzjoni Ingliża, deherlu li għandu jiproduċi, propriu kif qiegħed nagħmel jien, b'tipi italiċi.

Inħossni profondament grat... lejkom il-koll talli ġejtu hawn illum biex tkunu mal-Papa f'dan il-Katidral sabiħ dedikat lil Marija Mtelgħa s-Sema.

Kelmiet li l-Kapitlu Katidrali għandu jiproduċi bil-lingwa li biha ingħadu, bl-Ingliż, fuq il-mafkar, li nisperaw li, li żmien qasir, iwahħlu f'pist prominenti fil-Knisja b'tiħira ta' din iż-żjara storika.

L-impressjoni li halla l-Katidral fuq il-Papa u l-kolaboraturi stretti tiegħu tidher ċara wkoll min-nota uffieċjali li l-Vatikan qassam lil-gurnalisti flimkien mad-diskors tal-Papa fil-Katidral. Tiftaħ hekk: *God's beautiful*

Kirsch

Carmelo Gauci Ltd.

IMPORTERS OF ALL KINDS OF TIMBER
PLYWOOD, BLOCKBOARD, CHEQUERS, HARDBOARD,
LAMINATED GLASS, FURNITURE & DOOR FITTINGS,
WICKER, WIREWORK & ALUMINIUM MASONRY.

"CARGA" NEW STREET OFF CORNER RD. ST. VENERA TEL. 445711 - 44861

the most renowned name for Curtain Railings

Bubbles

BATHROOMS

FRANCIS CARUANA LTD.

Showroom & Office:

73, Republic Street, Victoria,

Tel: 552413, 556248, 552993

Telex: 853 FRANCA

Fax: 552413

Joffrilkom:

- * Kmamar tal-Banju
- * Madum tač-Ceramika
- * Geysers
- * Mirja

Mill-Aktar Moderni u bi Prezzijiet
L-AKTAR MODERATI

IL-VALUR ĠURIDIKU - LITURĠIKU taż-Żjara tal-Papa fil-Katidral

minn Mons. Arcidjaku Giovanni B. Gauci

Waqt iż-żjara tiegħu lill-Gżira Ghawdxija, l-Q.T. Gwanni Pawlu II żar ukoll il-Knisja Katidrali fejn, kif stqarr il-Papa nnifsu, kien hemm rappreżentata d-Djoċesi kollha: kleru u poplu flimkien ma' l-Isqof tagħhom (cf. **L'Osservatore Romano**, Weekly Edition 4 June 1990, page 4: 'Victoria - 26 May: Visit To The Cathedral' n. 2).

Għaliex il-Papa żar il-Katidral? Biex nwieġbu tajjeb għal din il-mistoqsija jeħtieġ naraw liema funzjoni għandha din il-Knisja li Papa sejjaħ "Din il-Knisja Omm (tad-Djoċesi) ta' Ghawdex" (Diskors tal-Papa cit., n. 1).

Id-Djoċesi

Id-Djoċesi hija parti mill-poplu ta' Alla afdata għall-kura pastorali ta' Isqof mghejjun mis-saċerdoti tiegħu (Kan. 369); id-Djoċesi tissejjah "Knisja partikolari" u fiha teżisti u minnha wkoll hija fformata l-Knisja waħda Kattolika (Kan. 368).

Fi hdan id-Djoċesi jeżistu l-Parroċċi, jiġifieri dawk il-komunitajiet determinati tal-insara, ikkostitwiti b'mod stabbli, u afdati għall-kura pastorali ta' saċerdot li huwa r-ragħaj proprju ta' l-istess komunità parrokkjali (Kan. 515, par. 1).

Id-Djoċesi tagħna għandha hmistax il-komunità parrokkjali, kull waħda mmexxija mill-Kappillan bħala r-ragħaj proprju tagħha u taħt l-awtorità tar-Ragħaj tad-Djoċesi. Kull Parroċċa hija persuna ġuridika bid-drittijiet u bid-dmirijiet rispettivi tagħha kif jiffrsru mill-liġijiet tal-Knisja, tant mill-liġijiet universali kemm minn dawk partikolari u b'mod rispettiv ukoll għal kull Parroċċa skond il-kas partikolari tagħha.

Il-Parroċċa Fil-Katidral

Il-Knisja Katidrali tilqa' fi hdanha komunità parrokkjali bir-ragħaj speċifiku tal-istess komunità: din hija waħda mill-

Mons. Arcidjaku G. B. Gauci joffri fiżem il-Kapitlu tal-Katidral ir-riġal lill-Papa

Parroċċi fid-Djoċesi tagħna. Fil-kuntest ta' dak li għidna fil-paragrafu preċedenti, l-Parroċċa fil-Katidral, "servatis de iure servandis", hija fuq skala ta' parità mal-Parroċċi l-oħra fid-Djoċesi.

F'dak li jirrigwarda l-hajja pastorali - li ovvjament huwa l-kamp l-aktar importanti - il-Parroċċa fil-Katidral għandha garanzija sħiħa li tgħix din il-hajja sħiħa tagħha: għalhekk ukoll hemm il-liġijiet u normi ekklesjastiċi li jfissru, jirregolaw u jimmoderaw id-drittijiet u d-dmirijiet tal-istess Parroċċa f'kunsiderazzjoni mal-ambjent fejn teżisti u minn fejn għandha tiffunzjona bħala Parroċċa (e.g. Kan. 4; 510 par. 2 u 3; 520).

Il-Kollegġjata Fil-Katidral

Fil-Knisja Katidrali teżisti wkoll il-

Kolleggiata jgħifieri l-Kapitlu tal-Kanoniċi li, fost hwejjeġ oħra, għandu bħala kompetenza propja tiegħu li jwettaq fil-Katidral il-funzjonijiet liturġiċi u speċjalment dawk l-aktar solenni skond il-kalendarju liturġiku u l'dawk iċ-ċirkustanzi ndikati wkoll mill-awtorità ekklesjastika kompetenti għal-Liturġija (Kan. 503; cf. Caeremoniale Episcoporum, Edit. Vaticana, 1984, e.g. nn. 79, 81, 1142, 1143).

Fil-Katidral, il-Kapitlu għandu drittijiet oħra u dminijiet oħra skond kif rikonoxxuti mill-ligijiet ekklesjastiċi, in vista wkoll ta' dawk li jingħad fil-Kanoni 4 tal-Kodiċi tal-Liġi tal-Knisja. Ta' min jgħid ukoll li t-twaqqif ta' Kapitlu Katidrali, t-tibdil (almenu dak sostanzjali) jew is-soppressjoni tiegħu huma hwejjeġ riservati għall-kompetenza tas-Sede Apostolika u għalhekk jgħaddu s-setgħat ordinarij tal-Isqof Djoċesan (Kan. 504). Għalhekk il-kapitlu għandu jkollu l-Istatuti tiegħu li jibdwew jobbligaw meta jkunu approvati mill-Ordinarju Djoċesan; però la l-Kapitlu u anqas l-Isqof Djoċesan ma jistgħu jikkomponu statwi li jmorru kontra l-istruttura tal-Kapitlu Katidrali jew li jmorru kontra l-ligijiet tal-fundazzjonijiet - sakemm, sintendi, ma jkunx hemm l-awtorizzazzjoni mis-Sede Apostolika jew intiża mill-Kodiċi innifsu (Kan. 504; 506 par. 1).

Il-Knisja OMM tad-Djoċesi Kollha

Waqt li kien jitkellem fil-Katidral, il-Papa għaraf b'mod ċar il-funzjoni partikolari ta' din il-Knisja bħala KATIDRAL u għalhekk sejhilha: **"This Mother Church of Gozo"** (loc. cit.) U l-Papa ma setgħax jitkellem xort'oħra għax il-funzjoni tal-Knisja Katidrali f'kull Djoċesi hija preċiżament kif titfisser mill-ligijiet u min normi tal-Knisja li tagħhom il-Papa huwa l-legislatur u bl-awtorità tiegħu dawk in-normi huma promulgati.

Għalhekk, il-Papa ma għex jagħmel zjara lill-Parroċċa tal-Katidral, anqas għe jzur il-Kolleggiata li hemm fl-istess Knisja. Huwa għe jzur il-Knisja in kwantu hija l-KATIDRAL jgħifieri OMM tal-knejjes l-oħra kollha fid-Djoċesi tagħna.

Il-Katidral hija l-knisja b'mod partikolari ta' l-Isqof tad-Djoċesi; hemmhekk huwa għandu s-SEDJA jew "Cathedra" tiegħu, simblu haq

tal-funzjoni li għandu l-Isqof bħal Saċerdot, Għalliem u Mexxej tal-Poplu ta' Alla.

Jekk l-Isqof għandu dritt li jiffunzjona "pontifikalment" fil-knejjes l-oħra tad-Djoċesi tiegħu (Kan. 390), dan wisq aktar jista' jagħmlu għal-knisja propja tiegħu, mingħajr l-iċken bżonn li jitlob xi permess la mingħand il-Kapitlu u anqas minn għand il-Parroċċa. Għalhekk ukoll, kull funzjoni li l-Isqof ifhoss jew jista' jkun obligat li jwettaq fil-Katidral bħala Ragħaj tal-Knisja lokali, din il-funzjoni għandha tiegħu prijorità fuq il-funzjonijiet l-oħra kollha tant dawk tal-Kapitlu kemm dawk tal-Parroċċa.

Sa mill-bidu nett tat-tweittieq tal-ministeru tiegħu bħala ragħaj, l-Isqof għandu jersaq lejn il-Katidral tiegħu biex hemmhekk huwa jibda, b'celebrazzjoni liturġika, s-servizz tiegħu lill-Poplu ta' Alla (Kan. 382 par. 4; Caeremoniale Episcoporum cit. nn. 1142, 1143). Dan biex il-pussess tad-djoċesi mill-Isqof ma jkunx sempliċi formalità, iżda jkun celebrazzjoni tabilhaqq ekkleżjali (cf. The Code Of Canon Law - A text & commentary, c/o The Canon Law Society Of America, Paulist Press, New York/Mahwah, 1985, p.325).

Iċ-ċentralità liturġika tal-Knisja Katidrali

Il-Papa jasal fil-Piazza tal-Katidral

hija bosta drabi ndikata fil-Kodiċi l-għdid u ppreċiżata aktar fiċ-Ċerimonjal tal-Isqfijiet li hareġ irriformat b'digriet tal-Konċilju Vatikan II u b'awtorizzazzjoni tal-Papa attwali fis-sena 1984, jiġifieri wara l-Kodiċi tas-sena 1983.

F'konformità ma' dak li qegħdin nighidu, l-Kodiċi jgħid li l-Isqof Djoċesan għandu ta' spiss imexxi ċ-ċelebrazzjoni ta' l-Ewkaristija, speċjalment f'ċerti solennitajiet liturġiċi, u fl-ewwel post tissewma l-Knisja Katidrali propju biex tiġi speċifikata l-ċentralità li għandha tgawdi l-Katidral fil-Liturġija (Kan. 389; cfr. The Code Of Canon Law - A text & commentary, op. cit., p.329). Fil-Katidral wkoll, bħala regola, jnżammu l-ordinazzjonijiet sagra skond kif jiffisser fil-kanoni 1011; iċ-Ċerimonjal tal-Isqfijiet jgħid l-istess haġa, inkluża wkoll l-ordinazzjoni episkopali (nn.563, 1135). Saħansitra anki mill-funeral tal-Isqfijiet Djoċesani jtkellem il-Kodiċi u b'riferenza għall-post fejn għandhom isiru - sakemm l-Isqof stess ma jkunx għamel għażla oħra - jiġifieri fil-Katidral (Kan. 1178). Huwa wkoll dritt tal-isqof Djoċesan - estiż anki għall-Isqfijiet Djoċesani Emeriti - li jindifen "in

propria ecclesia" li hija l-Katidral tiegħu (Kan. 1242). L-istess jingħad fiċ-Ċerimonjal tal-Isqfijiet; anzi dwar il-funeral jtkellem biss mill-Knisja Katidrali (n. 1161) u dwar id-dfin jgħid li normalment dan isir fil-Katidral tad-Djoċesi (n.1164).

Dawn id-disposizzjonijiet ġuridiko-liturġiċi b'riferenza għall-funzjoni speċjali u unika li għandha l-Knisja Katidrali fid-Djoċesi għandhom bħala bażi tagħhom ukoll id-disposizzjonijiet tal-Konċilju Vatikan II li jippreċiżu kif iċ-ċentralità liturġika tal-Katidral hija marbuta mal-persuna sagra tal-Isqof li "għandu jitties bħala l-Qassis il-kbir tal-merħla tiegħu, li minnu ġeja u b'ċertu mod tiddependi l-hajja tal-fideli tiegħu fi Kristu. Għalhekk jehtieg li kulhadd jagħti l-akbar importanza lill-hajja liturġika tad-djoċesi madwar l-Isqof, **l-aktar fil-Knisja Katidrali.**" (Sacrosanctum Concilium, 41).

Mhux ta' b'xejn li l-Kap III taċ-Ċerimonjal ta' l-Isqfijiet għandu bħala titlu tiegħu "DE ECCLESIA CATHEDRALI"; u l-istess Ċerimonjal jgħid "Amor ac veneratio erga

Il-Papa fil-Katidral

ecclesiam cathedralem animis fideiūm inculcetur..." (n.45), jiġifieri li l-fidili għandhom jiġu imhegga biex iħobbu u iqimu l-Knisja Katidrali.

Minn dan li għidna nistghu nifhemu sewwa għaliex il-Papa żar il-Knisja Katidrali fis-26 ta' Mejju li għadda. Dan ma jfissirx li l-Papa ma jistax jagħżel li, barra mill-Katidral, huwa jżur ukoll xi knisja jew knejjes oħra. Anqas ifisser li meta l-Papa jżur xi pajjiż huwa għandu jżur kull Katidral li teżisti f'dak il-pajjiż: jista' jkun pajjiż ta' estensjoni territorjali ferm kbira u fejn il-knejjes Katidrali jkunu bil-mijiet skond ma jkunu bil-mijiet id-djoċesijiet tal-istess pajjiż.

Iżda dan li qegħdin ngħidu ma japplikax għalina. Pajjiżna huwa żgħir u ma hawnx għajr żewġ djoċesijiet biż-żewġ knejjes Katidrali rispettivi tagħhom. Għalhekk jiena għidt, f'intervista li kelli ma' Radio Imxandra wara ż-żjara tal-Papa, ż-żjara tal-Q.T. Gwanni Pawlu II lill-Katidral kienet mistennija, u jekk għad jerga jkollna żjara bħal dik "naħseb li ebda Papa mhu ser iħalli barra żjara lill-Knisja Katidrali tad-Djoċesi ta' Għawdex".

RAINDROPS

Tel. 554114 — 551254

Pet & Garden Centre

The Ideal Place to find all pet and garden requisites including:

- A large selection of pesticides, herbicides and fertilizers;
- A range of sprayers from 1 to 16 litres including motorised ones;
- Artificial or fresh flower arrangements for any occasion;
- Seeds, bulbs and fruit trees; ● Indoor and exotic outdoor plants;
- Pots and decorative pot covers; ● Pets including pure breed rabbits;
- Pet foods.

— FREE EXPERT ADVICE ON PLANT DISEASES —

IL-VALUR PASTORALI taż-Żjara tal-Papa fil-Katidral

minn Mons. Arcipriet Carmelo Scicluna

Fic-Ċerimonjal ta' l-Isqfijiet naqraw li hu dmir ta' l-Isqof li ta' kull tant żmien jagħmel dik li tissejjah "Iż-Żjara Pastorali" lill-parroċċi tad-Djoċesi tiegħu biex l-insara jintebħu sewwa li l-Isqof għalihom hu l-ħabbar tal-Vangelu, ir-Ragħaj it-Tajjeb, l-Imghallem u s-Saċerdot il-Kbir tal-merħla tiegħu (cfr. p. 279, art. 1177). B'xorti tassew kbira din iż-żjara pastorali fi żmienna fil-Katidral tad-Djoċesi għamilha l-Qdusija Tiegħu l-Papa Ġwanni Pawlu II li hu mhux biss Isqof tad-Djoċesi ta' Ruma, imma r-Ragħaj Spiritwali tal-Knisja Universali. Din iż-żjara twettqet fis-26 ta' Mejju, 1990.

Il-Qdusija Tiegħu l-Papa Ġwanni Pawlu II żar il-Knisja Katidrali t'Għawdex nhar is-Sibt, 26 ta' Mejju, 1990. Din mhux biss kienet żjara, storika u straordinarja imma unika l-għaliex minn żmien San Pietru, l-ewwel Vigarju ta' Kristu fuq l-art sal-lum qatt ma kellha l-Knisja Katidrali żjara minn xi Papa. Iżda din iż-żjara tal-Vigarju ta' Kristu fil-Katidral aktar milli grajja unika fl-istorja ta' din il-Knisja għandna nħarsu lejha bħala żjara pastorali, żjara li għandha tghin lill-bniedem għall-iżvilupp integrali tiegħu.

ID-DJOĊESI KOLLHA

F'din iż-żjara fil-Katidral il-Papa ltaqa' mas-saċerdoti, mal-membri tal-Kunsill Parrokkjali, mad-Dirigenti ta' l-Għaqdiet, mal-Ministri Straordinarji tat-Tqarbin u mal-qraba tal-missjunarji għawdxin. F'diskors li għamel f'din l-okkażżjoni l-Papa stqarr li fil-Katidral il-lejla nistgħu ngħidu tinsab miġbura d-djoċesi. B'din l-espressjoni l-Papa żgur li kellu f'moħħu l-importanza li Huwa jagħti lill-istrutturi godda fi hdan il-Knisja biex twettaq il-missjoni tagħha li tevangelizza lill-bniedmin billi tghinhom dejjem iġġixxu ta' aktar bniedmin maħluqin fuq xbieha ta' Alla nnifsu. Iżda biex dawn l-istrutturi godda jahdmu fi hdan il-

Il-Papa diehel il-Katidral

Knisja u li mal-membri tagħhom f'Għawdex il-Papa ltaqa' fil-Katidral, hemm bżonn li huma ma jinsewx l-aspett karizmatiku tal-Knisja. Fi kliem iehor mhux biżżejjed li nattendu għall-aqgħat li jsiru fi hdan dawn l-istrutturi godda bħalma hu l-Kunsill Parrokkjali, imma hemm bżonn li dawn il-membri jkun ta' tabilhaqq effiċjenti fis-sens li jkun l-id il-leminija tal-Kappillan tagħhom biex iwettaq il-hidma pastorali tiegħu fost l-kategoriji kollha tal-Komunità Parrokkjali.

FIDI HAJJA

Il-Papa wkoll fid-diskors tiegħu fil-Katidral fahhar l-Knejjes sbieħ li għandna f'din il-ġżira

Il-Papa jigu milqugh il-Katidral mill-Arcidjaku u mill-Arcipriet.

t'Ghawdex. Izda l-Papa kompla jistqarr li hi l-fidi nisranija li timla dawn il-knejjes sbieħ li għandna għax jekk inhallu t-torċa tal-fidi li wrietna mingħand l-Appostlu Missierna San Pawl tnin u tintefa bil-mod il-mod, dawn il-knejjes jibattlu u l-gmiel tagħhom ma' jkollu u jibqagħlu l-ebda valur. X'jiswa li jkollna knejjes mzejna bl-ifjen irhamijiet, b'linef tal-kristall u b'bosta opri oħra artistiki jekk assenti tkun l-assemblea liturgika. Jehtieg li ngħixu l-fidi li nistqarru l-għaliex inkella l-Knejjes tagħna sbieħ u mimlijin opri artistiki ma' jkunux jfissru kief li ahna qegħdin naghmlu eżercizzju kontinwu ta' ipokresija nisranija. Niftakru li darba dawwart il-knejjes t'Ghawdex lil xi saċerdoti Amerikani minn Grand Rapids. Wara li temmejna din id-dawra semi-turistika, dawn is-saċerdoti qaluli b'nfiranza għall-flus li nonfqu f'dawn l-opri fil-knejjes dawn il-kelmiet: **"We spend this money in catholic education"**. Fil-fatt fl-Amerika, id-djoċesijiet jonfqu flejjes kbar fil-parish schools biex inisslu fit-tal u fit-tgħażagħ prinċipji ewanġeliċi li min iħaddanhom mhux biss igħix ta' nies, imma

jkun 'the best asset' għas-soċjetà li fiha jkun igħix. Mhux biżżejjed li nistqarru li ahna nemmnu, ried ifisser il-Papa, bil-kelmiet li qalilna, imma ried ifisser li dawn il-knejjes sbieħ tagħna jagħmlu sens jekk kemm-il darba ahna nsarrfu fegħmejjel sa li-ickken dettal it-tagħlim ta' Kristu. Jekk dan ma jgħix il-knejjes sbieħ li għandna aktar ikun qegħdin jagħmlu l-parti ta' mużewijiet fejn jigu mħarsin opri artistiki u ogġetti ta' valur storiku, milli postijiet fejn ningabru biex nitolbu. Il-Knejjes tagħna jissejhu tabilhaqq **'DJAR T'ALLA'** skond kemm ahna ningabru fihom kemm għat-talb komunitariju kif ukoll għat-talb persunali. Il-Knejjes tagħna jkunu jilħqu l-iskop tagħhom jekk kemm-il darba ahna niltaqgħu fihom biex niċċelebraw l-Ewkaristija halli niehdu sehem fiha.

ĠEBEL HAJ

Il-Papa f'din iż-żjara tiegħu fil-Katidral għamlilna wkoll appell qawwi biex inkunu 'ġebel haj' fil-Knisja u naslu għal dan l-iskop jekk kemm-il darba ahna ma nonqsux li naghmlu l-parti tagħna biex ninfiltraw il-

prinċipji tal-Vanġelu fl-oqsma kollha tas-soċjetà: familja, edukazzjoni, politika u fit-trade unions. Fil-fatt il-Papa qalilna li l-mira tal-evangelizzazzjoni hi li tirrakkma bil-virtujiet il-bini nnifsu tas-soċjetà. U l-aħjar mod li bih aħna nistgħu nkunu dan il-gebel haj' fi hdan il-Knisja hu li aħna nagħtu xiehda ta' Kristu kull fejn ikunu u ma' kull min inkunu. Ix-xhieda nisanija fi żmienna hi indispensabli għax il-bniedem tal-lum hu aktar inklinat li jisma mix-xiehda ta' Kristu milli mill-ghalliema ta' Kristu. U jekk huma jaċċettaw l-ghalliema tal-Kelma ta' Alla għax jafu li huma wkoll xiehda ta' l-istess Kelma t'Alla. Kieku kull Għawdx i għix din ix-xiehda nisanija kieku żgur li s-soċjetà għawdxija moralment hija bil-wisq aktar f'saħħitha.

Jekk irridu li tabilhaqq li ż-żjara li l-Papa għamel fil-Katidral fis-26 ta' Mejju, 1990 thalli frott kotran jeħtieġ li lkoll ningħaqdu mar-Raġhaj Spiritwali tagħna, l-Isqof, li s-suċċessjoni tiegħu direttament ġeja minn Kristu f'għaqda ma' Pietru, mal-Papa. Jekk nagħmlu hekk inkunu qegħdin nagħtu xiehda li tabilhaqq il-Knisja Katidrali hi omm il-knejjes l-oħra kif stqarr l-istess Papa fid-diskors tiegħu li hu għamel f'dan it-tempju mwaqqaf lil Marija Assunta sa mill-ibgħad żminijiet.

L-ISPIRTU TA' KANONIA

Fid-diskors tiegħu fil-Katidral il-Papa tkellem mill-ispiritu ta' koinonia, mill-ispiritu, jiġifieri, komunitarju li għandu jinhass fost il-Poplu t'Alla fi gżirtna meta stqarr: "Il-presenza tagħkom hawn illum qed tesprimi kemm-il għaqda u kemm id-diversità tat-tempju spiritwali li huwa intom". B'dawn il-kelmiet il-Papa ried ifisser b'mod l-aktar ċar li fil-Knisja jeħtieġ li jinhass l-ispiritu komunitarju. Iżda dan l-ispiritu jibqa' f'fakk, jekk kemm-il darba f'din il-komunità kull membru mhux lest li l-ewwel u qabel ifittex l-interessi ta' l-oħrajn u mbagħad dawk tiegħu personali. Dan l-ispiritu jibqa' assenti jekk kemm-il darba kull membru ta' din il-komunità mhux dejjem dispost li jzomm lil sħabu f'din il-komunità bħal aħjar minnu. Dan li għalliem San Pawl nistgħu ngħidu li żmien Kristu meta halliha bil-miktub fl-ittra tiegħu lill-Filippin dawn il-kelmiet: "Żomm bi-umiltà kull wiehied mill-oħrajn bħala aħjar minnu u ftittxux kull

Mons. Isqof N. Cauchi jaqra l-indirizz tiegħu lill-Papa fil-Katidral

wiehied dawk li jaqblilkom, imm dak li jaqbel lill-oħrajn." (2:3-4). Il-membri kollha tal-Knisja, tinsab fejn tinsab din il-Knisja, jeħtieġ li jzommu quddiem għajnejnhom il-prinċipju ta' Jean Vanier li halliha bil-miktub fil-ktieb tiegħu "Community & Growth". Dan l-appostlu tal-'handikappati' fil-Kanada jistqarr li f'kull komunità, il-membri kollha għandhom jiġu animati mill-prinċipju '**community for myself to myself for community**' (p.10). Jekk dan l-ispiritu jkun nieqes fil-Poplu t'Alla fil-ġeżjier tagħna, allura aħna nkunu nixbħu lill-trappeżzerija iżda mhux min-naħa tal-faċċata tagħna, imma min-naħa ta' wara tagħna fejn hemm l-akbar konfużjoni ta' hju mxebbelkin ma' xulxin. Naħdmu fil-Knisja lokali tagħna biex ikun l-ispiritu ta' koinonia li jispirana fi hdan il-komunità nisanija li fiha ngħixu biex nagħtu xiehda li għalina l-imħabba tisser fi hdan il-Knisja l-qawwa għall-għaqda.

IS-'SENSUS FIDELIUM'

Il-Papa f'dan id-diskors għamel enfasi fuq is-'sensus fidelium', jiġifieri wera l-importanza ta' l-appostolat tal-Lajci. Illum il-Knisja permezz tad-Digriet dwar l-Appostolat tal-

Il-Papa jghannaq lill-Mons Isqof N. Cauchi fil-Katidral

Lajči tal-Konċilju Vatikan II għallmitna biċ-ċar li l-vokazzjoni għall-appostolat hija universali u indispensabli għat-tixrid tal-Bxara t-Tajba. Mingħajr l-appostolat ta' lajči mpenjati mal-Knisja, il-Kelma t'Alla tibqa' ma' ssibx art ferili biżżejjed biex tinbet u tikber f'siġra. Illum il-Kappillan u s-saċerdoti iħossu li l-lajči bis-saħħa tas-Sagrament tal-Magħmudija u tal-Grizma ta' l-Isqof bl-id il-leminija tagħhom biex f'kollaborazzjoni magħhom iwasslu lil Kristu għand huthom il-bnedmin. Fil-fatt il-Kardinal Pironio, il-President tal-Kummissjoni Pontifiċja għall-Appostolat tal-Lajči stqarr li l-lajči huma l-Knisja fid-dinja u d-dinja fil-Knisja. F'ċerti ċirkustanzi huma l-lajči li jridu jixhdu għal Kristu, U fuq kollox

meta Kristu qallna: "Kunu d-dawl tad-dinja... u halli dani id-dawl jiddi quddiem il-bnedmin tad-dinja biex meta jarawh jagħmlu bħallkom biex huma wkoll jigglorifikaw lil Alla" (cfr. Mt 5, 14-16)

ma kienx jeskludi lil-lajči li tgħammdu u li rċievu is-Sagrament tal-Grizma ta' l-Isqof, Kristu żgur li ried japplika dawn il-kelmiet għal din il-klassi ta' lajči. Izda min-naħa l-oħra ċerti lajči jridu joqogħdu attenti biex ma jippretendux li huma kattolici iżjed mill-Papa,

Jekk id-duttrina tal-Konċilju Vat. II u tad-dokumenti pontifiċi li hargu wara dan il-Konċilju jgħallmu li l-konferenzi Episkopalo bil-permessi meħtieġa jistgħu jagħtu l-fakultà li t-tqarbin isir fl-idejn, hadd fost il-lajči m'għandu jistqarr bil-kliem jew bil-kitba li dan ma jistax isir. Is-'sensus fidelium' il-Knisja tagħtu l-importanza li jisthoqqlu, izda b'daqshekk ma jfissirx li l-aspett ġerarkiku spiċċa fil-Knisja. ma ninsewx li kien Kristu stess li ried il-ġerarkija fil-Knisja meta lill-Appostli qalilhom: "Kif Missieri baġnat lili, hekk ukoll jien nibġat lilkom. Morru mela għallmu lill-bnedmin kolliha tad-dinja u għammduhom fl-isem tal-Missier, ta' l-Iben u ta' l-Ispirtu s-Santu. Għallmuhom iħarsu dak kollu li wissejtkom. U ara jien nibqa' magħkom sa l-aħħar." (Mt. 28, 18-20).

Mela f'kull kwistjoni li tinqala l-aħħar kelma għandha tkun ta' l-Isqofiet u d-dmir tagħna hu li nobdu. Il-Papa, jiġifieri f'dan id-diskors nief għallimna li l-appostolat tal-Lajči għandu dejjem jitwettag bl-approvazzjoni ta' l-Awtorità Ekkleżjastika u id fid ma' l-awtoritajiet konċernati.

Jekk irridu li tabilhaqq li ż-żjara li l-Papa għamel fil-Katidral tis-26 ta' Meju, 1990 tħalli frott kotran jeħtieġ li lkoll ninghaqdu mar-Raġhaj Spiritwali tagħna, l-Isqof, li s-suċċessjoni tiegħu direttament gejjia min Kristu f'għaqda ma' Pietru, mal-Papa. Jekk nagħmlu hekk inkunu qegħdin nagħtu xieħda li tabilhaqq il-Knisja Katidrali hi omm il-knejjes l-oħra kif stqarr l-istess Papa fid-diskors tiegħu li hu għamel f'dan it-tempiju lil Marija Assunta sa mill-ibgħad żminijiet.

Programm tal-Festa ta' Santa Marija 27 ta' Lulju — 15 ta' Awissu 1990

Tema Ċentrali:

F'GHAQDA MA' MARIJA, F'GHAQDA MAL-KNISJA

Il-Gimgha, 27 ta' Lulju: Therik tal-Koppletta

Fis-7.00p.m. Mons Isqof N. Cauchi jmexxi Konċelebrazzjoni mar-Rev.mu Monsinjur Kapitulari u mas-saċerdoti tal-parroċċa. Wara inawgurazzjoni u tberik tal-koppletta ta' S. Ġużepp mill-istess Mons. Isqof.

Is-Sibt, 28 ta' Lulju: Jum il-Qdusija Saċerdotali

Mid-9.15a.m. sal-12.15p.m. sigħat ta' ġabra u riflessjonijiet għas-saċerdoti tal-Parroċċa u l-membri tal-Kunsill Parrokkjali f'Manresa House. Fr. Paul Deguara S.J. jagħmel taħdita ta' l-okkażjoni.

Fis-7.00p.m. Mons. Arċipriet imexxi Konċelebrazzjoni mas-saċerdoti tal-Parroċċa u wara jqassam il-premijiet lill-aħjar żewġ studenti ta' kull Ċentru tad-Duttrina fir-Rabat.

Il-Hadd, 29 ta' Lulju: Jum il-Familja

Fil-4.45p.m. Ruzarju minn hames membri ta' familja.

Fil-5.00p.m. Patri Anton Mompalao, Kapuċċin f'quddiesja jagħmel omelija bis-sugġett: **Il-Verġni Marija fit-thabbira tal-Mulej**. F'din il-quddiesja jitbierku t-trabi li twieledu dawn l-aħhar sentejn. Jittellghu tlett domni tad-deheb fost it-trabi preżenti u tlett 'hampers' fost il-ġenituri preżenti.

Il-Tnejn, 30 ta' Lulju: Jum l-Għaqdiet

Fis-6.50p.m. Mons. Arċipriet jagħmel aċċenn tax-xogħol li qegħdin joffru l-għaqdiet fil-Parroċċa.

Fis-7.00p.m. Patri Anton Mompalao,

Kapuċċin, f'quddiesja jagħmel omelija bis-sugġett: **Il-Verġni Marija fiż-Żjara tal-Mulej**. Ikanta l-Kor ta' l-Azzjoni Kattolika. Għal din il-quddiesja jkun preżenti l-membri ta' l-Għaqdiet li jiehdu hsieb l-organizzazzjoni ta' din il-quddiesja.

It-Tlieta, 31 tal-Lulju: Jum il-Ġenituri.

Fis-7.00 p.m. Patri Anton Mompalao, waqt il-quddiesja jagħmel l-omelija bis-sugġett: **Il-Verġni Marija, fit-Twelid tal-Mulej**. Din il-quddiesja tkun għall-bżonnijiet tal-ġenituri tal-parroċċa. Wara l-quddiesja jittellghu 3 'hampers' fost il-ġenituri preżenti.

L-Erbgha, 1 t'Awissu: Jum l-Anzjani

Fid-9.30a.m. Dun Ġorġ Mercieca jqaddes għall-Anzjani fiċ-Ċentru Parrokkjali. Wara 'party' lill-anzjani fl-istess Ċentru.

Fil-4.30p.m. Harga Marjana għall-Anzjani. Inżuru s-Santwarju Ta' Pinu, Knisja Parrokkjali u Kollegġjata ta' l-Għarb u l-Knisja hekk imsejha taz-Zejt. Imexxi Mons. Ġirgor Vella, Penitenzier. Fis-7.00p.m. Patri Gwardjan Filippu Cutajar, Kapuċċin, f'quddiesja jagħmel omelija bis-sugġett: **Il-Verġni Marija, Omm Alla**. L-organizzazzjoni ta' din il-quddiesja tkun f'idejn il-Kumitat Promozzjoni Umana ta' l-Azzjoni Kattolika.

Il-Hamis, 2 t'Awissu: Jum il-Parruċċani Mejtin

Fis-7.00p.m. Patri Gwardjan Filippu Cutajar, Kapuċċin, iqaddes għall-erwieh tal-parruċċani li mietu mill-1 t'Awissu tas-sena l-oħra u hawn u fiha jagħmel

omelija bis-sugġett: **Il-Verġni Marija, Omm il-Feddej.** Il-qraba ta' dawn il-parruċċani mejtin jiġu mistiedna għal din il-quddiesa. L-animazzjoni ta' din il-quddiesa tkun mill-istess qraba.
Fi-8.30p.m. fil-Pjazza tal-Knisja kuncert mużikali b'kant operistiku taht it-temexxja ta' Mro. Jos. Sammut. Din l-attività sa tiġi mtellgħa mill-Kumitat Kulturali li hdan il-Ministeru Għal Ghawdex.

Il-Gimgha, 3 t'Awissu: Jum il-Morda
Fi-9.30a.m. Mons. Nikol Vella jqaddes għall-morda rikoverati għand is-Sorijiet Karmelitani.

Fi-10.00a.m. Mons. Ġorġ Tabone iqaddes għall-morda rikoverati għand is-Sorijiet Dumnikani.

Fi-10.15a.m. Mons. Arċipriet C. Scicluna jqaddes fl-isptar Ġenerali u jqarben lill-morda kollha.

Fi-4.30p.m. Mons. Teol. Jos. Farrugia jqaddes għall-morda rikoverati fi Trionfi House.

Fis-7.00p.m. Patri Gwardjan Filippu Cutajar, Kapuċċin, f'quddiesa jagħmel l-omelija bis-sugġett: **Il-Verġni Marija, Omm il-Knisja.** Il-morda kollha jiġu mogħtija tifikira ta' l-okkazzjoni.

Is-Sibt, 4 t'Awissu: Jum l-Agħrajjes

Fi-5.30p.m. Mons. Arċipriet C. Scicluna f'quddiesa jagħmel omelija bis-sugġett: **Il-Verġni Marija, fil-Tieg ta' Kana.** Għal din il-quddiesa jiġu mistiedna l-gharajjes tal-parroċċa u dawk li żżewġu matul is-sena.

Fis-7.00p.m. Dun Frangisk Saliba f'quddiesa jassisti għaż-żwieġ ta' Mary Rose Saliba u Louis Farrugia.

Il-Hadd, 5 t'Awissu: Jum l-Emigranti

Fi-10.00a.m. hruġ ta' l-Istáwa ta' Santa Marija fost il-kant ta' l-innijiet marjani. Issir il-gabra tradizzjonali tas-soltu u din is-sena tmur għat-tpingħja tal-kopletti.
Fi-5.00p.m. Mons. Isqof N. Cauchi jtemxxi Konċelebrazzjoni li jiha jagħmel

l-Ewwel Tqarbina u Jamminista u Sagrament tal-Konfermazzjoni lill-ulied l-emigranti. Dawn it-tfal jiġu mogħtija tifikira ta' l-okkazzjoni. Wara l-funzjoni l-emigranti jiġu mistiedna għal 'drinks' fl-Ċentru Parrokkjali.

It-Tnejn, 6 t'Awissu: Jum it-Tfal

Fis-6.45p.m. Rużarju Haj nut-tfal tal-Parroċċa.

Fis-7.00 p.m. Dun Ġirġor Grech, Vigarju Parrokkjali f'quddiesa jagħmel omelija bis-sugġett:

Il-Verġni Marija fl-Epifanija tal-Mulej. It-tfal prezenti jiġu mogħtija ġelat. L-organizzazzjoni tal-quddiesa tkun Fidejn il-membri tal-Mużew tan-Nisa. Ikanta wkoll il-kor tat-tfal tal-Mużew.

It-Thieta, 7 t'Awissu:

Jum il-Vokazzjonijiet

Mill-10.00 sal-11.30a.m. hin ta' gabra u riflessjoni fil-Knisja tal-Madonna tal-Karmnu tax-Xlendi. Ghawma u ikla flimkien. Jieħdu hsieb Fr. Joe Vella Gauci Fr. Ray Vella u Ant M. Saliba.

Fis-7.00p.m. Dun Ġirġor Grech, Vigarju Parrokkjali, f'quddiesa jagħmel omelija bis-sugġett: **Il-Verġni Marija fil-Presentazzjoni tal-Mulej.**

Fi-8.30p.m. Fl-Ċittadella Ikla Tradizzjonali ta' Santa Marija.

L-Erbgha, 8 t'Awissu: Jum il-Ġenerożità

Fis-7.00p.m. Dun Ġirġor Grech, f'quddiesa jagħmel omelija bis-sugġett: **Il-Verġni Marija fil-Familja ta' Nazaret.** Fl-aħħar tal-quddiesa jingħataw l-oġġetti ta' ikel li l-parruċċani jkunu għabru għat-tfal ta' l-Istituti għall-Anjzn rikoverati fid-djar tas-Sorijiet. Dun Manwel Curmi, l-inkarigat tal-Kurja mill-Assistenza soċjali.

Il-Hamis, 9 t'Awissu: Jum il-Missjonijiet

Fis-6.15p.m. il-Provinċjal tal-Patrijiet Agostinjani Patri Adeodato Schembri. f'quddiesa jagħmel omelija bis-sugġett: **Il-Verġni Marija u l-Missjonijiet tal-Knisja.** Il-gabra fil-quddiesa tkun għall-

missjoni Agostinjana fil-Brazil.
Fis-7.00p.m. programm bil-isem "It-tfal u
ż-żgħażaġh ifahhru lill-Verġni Marija bil-
kant". Jieħdu l-isieb din l-attività Dun
Gjorg, Jos Grech u Carol Saliba.

**Il-Gimgha, 10 t'Awissu: Jum is-Soċ. Fil
Jum is-Soċ. Fil. Leone**

Fis-7.00 p.m. quddiesa bl-omelija ta' l-
okkażjoni minn Dun Joe Vella Gauci,
Direttur Spir. tas-Soċjeta. Fil-quddiesa tieħu
sehem il-Banda ta' l-istess soċjeta. Fil-
quddiesa tieħu sehem il-Banda ta' l-istess
soċjeta. Fl-aħħar tal-quddiesa jittellghu 3
hampers fost il-bandisti preżenti offruti mill-
Arċipriet.

**Is-Sibt, 11 t'Awissu: Jum il-Kunsill
Parrokkjali**

Fis-6.30p.m. Ghasar kantat bil-Malti bis-
sehem tar-Rev.mu Kapitlu. Imexxi
Mons. Ġorġ Tabone. Kurunella ta' l-
Assunta u Funzjoni Ewkaristika għall-
Barka Sagramentali minn Mons.
Ġużeppi Gauci.

Fis-7.00p.m. Patri Lawrenz Attard O.P.
f-quddiesa solenni bil-mużika ċelebrata
minn Mons. Teol. Ġużeppi Farrugia
jagħmel l-omelija ta' l-okkażżjoni. Il-
lezzjonijiet tal-quddiesa jinqraw minn xi
membri tal-Kunsill Parrokkjali u l-offerti
wkoll fil-quddies jiġu mtellghin
minnhom.

Fid-9.30p.m. Marċ mill-Banda Ċittadina
'Leone' mat-toroq ewlenin tal-parroċċa.

Il-Hadd, 12 t'Awissu: Jum iż-Żgħażaġh

Fid-9.15 a.m. Fr. Colin Apap f-quddiesagħaž-
żgħażaġh tal-Parroċċa jagħmel omelija bis-
sugġett: "X'titlob Santa Marija miż-Żgħażaġh
fi żmien il-festa tagħha. Idoqq il-grupp
kitaristiku tal-parroċċa.

Fil-4.30 p.m. Ghasar Kantat bil-Malti bis-
sehem tar-Rev.mu Kapitlu. Imexxi Mons.
Ruzar Borg, Vigarju Foranju, Kurunella ta' l-
Assunta u Funzjoni Ewkaristika għall-Barka
Sagramentali minn Mons. Ġorġ Tabone. Fil-
5.00 p.m. Patri Lawrenz Attard O.P.
f-quddiesa solenni bil-mużika ċelebrata minn
Mons. Ġorġ Vella jagħmel l-Omelija tal-
okkażjoni. Fid-9.30 p.m. Marċ mill-Banda

Ċittadina Leone mat-toroq ewlenin tal-
parroċċa.

It-Tnejn, 13 t'Awissu: Jum ir-Reliġjużi

Fis-6.30p.m. Ghasar kantat bil-Malti bis-
sehem tar-Rev.mu Kapitlu. Imexxi
Mons. Frangisk Azzopardi, Kurunella ta' l-
Assunta u Funzjoni Ewkaristika għall-
Barka Sagramentali minn Mons. Anton
Gauci.

Fis-7.00p.m. Mons. Ġorġ Tabone jmexxi
Ċelebrazzjoni Ewkaristika li fiha Patri
Lawrenz Attard O.P. jagħmel l-omelija
ta' l-okkażjoni.

Fid-9.30p.m. Dimostrazzjoni bl-istatwa
ta' Santa Marija mat-toroq tal-Belt
Vittorja. Tieħu sehem il-Banda Ċittadina
'Leone'. Fi Triq ir-Repubblika logħob

**It-Thieta, 14 t'Awissu: Lejliet il-Festa:
Jum il-Kommunità Parrokkjali**

Fil-8.00a.m. Konċelebrazzjoni mir-
Rev.mu Kapitlu. Fi tmiem il-quddiesa
jitkanta t-Te Deum ta' eghluq il-
Kwindiċina.

Fid-9.00a.m. Marċ mill-Banda Ċittadina
'Leone'.

Fil-12.30p.m. Xandir ta' Marċi mill-Banda
'Leone' fuq ir-Radio.

Fil-5.30p.m. Marċ mill-Banda Ċittadina
'Leone' miċ-Ċentru Parrokkjali sal-
Katidral.

Fis-6.00p.m. Translazzjoni Pontifikali
tar-Relikwija tal-Madonna minn Mons.
Isqof. Wara Ghasar Pontifikali u
Funzjoni Ewkaristika għall-Barka
Sagramentali.

Fis-7.30p.m. Quddiesa li tgħodd għall-
preċett festiv minn Mons. Arċipriet C.
Sciicluna.

Fis-7.30p.m. F'Misrah Indipendenza
programm Mużikali mill-Banda
Filarmonika "St. Helena" taht id-
direzzjoni tas-Surmast Clement
Sciberras.

Fid-9.00p.m. Marċi trijounfali matul Triq
ir-Repubblika mill-Banda Ċittadina
'Leone' u l-Banda "St. Helena"

Fil-11.30p.m. il-Banda Ċittadina 'Leone'

ddoqq l-Innu A Maria Assunta taht id-direzzjoni tas-Surmast Joseph Sammut. Wara loghob tan-nar maħdum minn Benny Farrugia, l-Misrah Savina.

L-Erbgha, 15 t'Awissu: L-GHID TA' L-ASSUNTA

Il-Quddies ikun fl-4.30, 5.00, 6.00, 6.30, 7.00, 7.30, 8.00, 10.30, 11.00a.m., 12.00 u 1.00p.m.

Fit-8.30a.m. Kant tat-Terza u Konċelebrazzjoni Pontifikali mmexxija minn Mons. Isqof Nikol G. Cauchi bis-schem tal-Kapitlu Katidrali. Fi tmiem il-Pontifikali jtkanta t-'Te Deum' fl-okkażżjoni tal-15-il Anniversarju ta' l-

Inkurunazzjoni tal-Kwadru Titulari ta' l-Assunta. Wara l-Ecc.za Tiegħu Mons. Isqof jagħti l-Barka Papali bir-rebħ ta' l-Indulgenza Plenarja.

Fl-10.00a.m. Marċi brijużi fil-qalba tal-Belt Victoria mill-Banda 'La Vittoria' tal-(Mellieħa) u "Sliema".

Fit-3.00p.m. Tigrijiet Tradizzjonali tal-Bhejjem. Premijiet: tazzi sbieħ li jitqassmu mill-Onor. Anton Tabone, Ministru għal Ghawdex.

Fl-5.00p.m. Quddiesa bl-omelija minn Mons. Salvu Borg, Arcipriet tal-Bażilika ta' San Ġorġ.

Fis-5.45p.m. Għasar Solenni mir-Rev.mu Kapitlu u wara Funzjoni Ewkaristika għall-Barka Sagramentali. Imexxi Mons. Arcid. Giov. B. Gauci.

Fl-5.30p.m. Sfilita ta' marċi mill-Baned

'Leone' u 'San Ġuzepp' tal-Hamrun.

Fis-6.30p.m. Hrug tal-Purċissjoni li fiha jieħu sehem ir-Rev.mu Kapitlu flimkien mal-Ecc.za Tiegħu Mons. Isqof N. Cauchi. Il-Banda 'Leone' ddoqq l-Innu 'A Maria Assunta' bis-schem tal-Kor, Tenur u Baritonu. Wara takkumpanja l-Purċissjoni Pontifikali mmexxija mill-Ecc.za Tiegħu l-Isqof t'Għawdex u l-Kapitlu Katidrali.

Fis-7.00p.m. Programmi l-Misrah l-Indipendenza mill-Banda 'San Ġuzepp' tal-Hamrun taht id-direzzjoni ta' Mro. Law. Borg.

Fl-10.00p.m. Marċ b'mixghela Venezjana mill-Banda Cittadina 'Leone' u b'hekk jingħalqu dawn il-festi tradizzjonali u bil-wisq popolari fost il-Poplu Malti u Ghawdxì.

NOTI

1. Il-mużika tat-Tridu u fil-Jiem tal-Festa ikun taht it-tmexxija tas-Surmast tal-Kappella, il-Kan. Martin Portelli. Fil-granet l-oħra, il-kant isir mill-Kor tal-Katidral 'Maria Assunta' taht id-direzzjoni ta' Carol Saliba u Joseph Grech fejn mhux indikat mod ieħor.

2. Mill-31 ta' Lulju sal-14 t'Awissu, fis-7.00a.m. Konċelebrazzjoni Konventwali tar-Rev.mu Kapitlu.

3. Fost b'cejjeċ oħra, il-banda Cittadina "Leone" taht id-direzzjoni tas-Surmast Joseph Sammut tesegwixxi l-Innu mmortali "A Maria Assunta" ta' Mro. O. Crescimanno u Profs. Ramiro Barbaro di San Giorgio bis-schem tat-tenur Andrew Sapiano, l-baxx Joe Vella Bondin u l-kor tas-Socjeta.

4. Opri godda: hames paviljuni tad-dawl maħduma minn Amleto Mompalao, tnejn għal Triq ir-Repubblika u tlieta għal Triq Dirjanu Dingli u t-tpingija tal-kopletta ta' San Ġuzepp mill-Kav. Pawlu Camilleri Cauchi.

Iż-Żjara tal-Papa Ġwanni Pawlu II
fil-Katidral bir-ritratti tal-kulur.

*Din iż-żjara seħħet nhar
is-26 ta' Mejju 1990
bejn l-3.45 p.m. u l-4.45 p.m.*

Il-Papa jżur lil Ġesù Ewkaristija fil-Kappella tas-Sagrament tal-Katidral

▲ Il-Papa jasal il-Katidral u jiġi milqugħ min Mons Arċidjaknu u mill-Arċipriet

▼ Il-Papa jisma' b'attenzjoni d-diskors tal-Isqof t'Għawdex Mons. Nikol Cauchi

▲ Il-Papa joffri kalči lill-Knisja Katidrali

▼ Il-Papa jagħti rigal ta' tiskira lill-Arcipriet Mons. C. Scicluna.

▲ Mons Arcidjaknu joffri rigal lill-Papa fisem il-Kapitlu tal-Katidral

▼ Il-Papa jagħti l-barka tiegħu qabel ma ħareġ mill-Katidral

IR-RIGAL LILL-PAPA

Ir-Rigal li l-Kapitlu tal-Katidral offra lill-Papa meta l-Q.T. Ġwanni Pawlu II żar il-Knisja Katidrali, fis-26 ta' Mejju 1990, jikkonsisti f'riproduzzjoni tal-kwadru titolari, l-Assunzjoni tal-Madonna, xogħol tal-pittur Għawdx Mikiel Busuttil fis-sena 1791. Il-kopja tal-kwadru li ngħatat lill-Papa hija xogħol ta' Pawlu Camilleri Cauchi l-magħruf artist Għawdx.

Il-pittura kienet ġo gwarniċ tal-fidda li nħadem mid-ditta "LAGA" ta' Hal-Luqa taħt is-supervizzjoni ta' Giovanni Bartolo.

Il-kwadru rigal lill-Q.T. tpoġġa ġo kaċċa maħduma apposta "gratis" mill-mastrudaxxa Gorg Farrugia.

IS-SEDJA TAL-PAPA

Is-siġġu li ntuża mill-Papa Ġwanni Pawlu II, waqt iż-żjara tiegħu fil-Knisja Katidrali ta' Għawdex nhar is-26 ta' Mejju 1990 huwa fuq disinn tal-Perit Richard England.

Ix-xogħol ddisinjat mill-Perit England ġie esegwit mid-ditta "Joinwell" ta' Malta taħt l-attenzjoni tal-istess Perit England.

Nixtiequ nroddu ħajr lill-Perit Richard England kif ukoll lis-Sur Albert Galea tad-ditta "Joinwell" li t-tnejn offew 'gratis' ix-xogħol kollu tagħhom: rigal tassew sabiħ għall-okkażjoni unika.

Dan is-siġġu issa qiegħed fil-Mużew tal-Knisja Katidrali.

FADDAL MAGHNA.

Il-Bank of Valletta, permezz ta' numru kbir ta' ferghat imxernda
madwar Malta u Ghawdex, jiffacilitalek it-tfaddil.

Il-kontijiet ta' depożitu Fiss jew ta' Tfaddil jghinu sabiex flosek jikbru
bimkien mall-htigijiet tieghek. Qatt ma hu tard li tiftah kont Fiss jew ta'
Tfaddil, anke jekk tiddepożita ammonti zghar.

Il-Bank of Valletta issa joffrilek aċċess mal-ewwel għall-kont ta' Tfaddil
permezz tal-Cashlink Card.

Il-Bank of Valletta qed jistieden lilek u lill-familja tieghek biex tikbru
miegħu.

Jftah issa Kont ta' Depożitu u Kont ta' Tfaddil mal-Bank of Valletta.

Għal aktar informazzjoni mur f'si fergha tal-Bank of Valletta, f'Malta jew
f'Ghawdex u tkseb wiċċed mill-fubietti li jagħtuk tagħrif dwar is-servizzi li noffru.

Bank of Valletta

L-Aqwa Bank f' Malta

Il-Koppletta ta' San Ġużepp

minn Mons. Arċipriet Carmelo Scicluna

Il-Pittura tal-koppletta ta' San Ġużepp kif tidher minn iadiha

Din is-sena bdejna l-opra tat-tpiġġja tal-koppletti fil-Katidral. L-ewwel koppletta li tpingiet kienet dik tal-kappellun ta' San Ġużepp fil-harba tiegħu lejn l-Eġittu. Teoloġikament żgur li kienet għażla tajba u billi San Ġużepp bhala l-Missier Putattiv ta' Sidna Ġesù Kristu gie msejjaħ mill-Vangelu bhala 'raġel ġust' (cfr) jiġifieri raġel mzejjen bil-virtujiet, raġel qaddis.

IL-PITTUR

Dan ix-xogħol gie mogħti lill-Pittur Għawdxí Pawlu Camilleri Cauchi li f'dan il-

qasam tal-arti fil-preżent nsejħulu l-Princep tal-pitturi Maltin u Għawdxin. B'daqshekk blebda mod ma rridu nnaqsu mill-ġieħ li jistħoqqilhom pitturi oħrajn li huma wild dawn il-ġzejjer Maltin. Izda jibqa' wkoll fatt li fil-preżent il-Pittur Pawlu Camilleri Cauchi hu l-aktar wieħed imfittex l'Malta u Għawdex għat-tpiġġja tal-kwadri, arzelli, lunetti, koppli u koppletti fil-knejjes tagħna. Dan kollu huwa xieħda ħajja kemm tabilhaqq it-tpiġġja ta' dan il-pittur tissodisfa x-xewqat tal-poplu tagħna li jingabar fid-djar l'Alla biex jitlob. Il-pittur

Pawlu Camilleri Cauchi għamel diga għieh lill-art twelidna, lil din il-għira tat-tielet għoljiet u ismu diga jnsab jiddi bħal xemx li ma' tikkfes qatt fis-sema ta' l-istorja ta' l-arti tal-pittura. Illum min ind jagħmel studju serju u xjentifiku fuq il-pittura li magħha niltaqgħu b'mod speċjali fil-knejjes tal-għejjer malin, bla ebda mod ma' jista' jeskludi l-isem ta' dan il-pittur, il-Kav. Pawlu Camilleri Cauchi.

IL-PITTURA

Fil-pittura ta' din il-koppletta San Ġużepp bir-raġun huwa l-persuna dominanti. Veru li l-pittur f'din il-koppletta ma' seta' bl-ebda mod iwarra b'fil-ġenb lill-Missier Alla, lill-Iben Alla u lill-Ispirtu Santu Alla u lill-Verġni Marija li l-koll flimkien offrew, biex ngħidu hekk, is-sehem tagħhom biex Ġużeppi seta' jwaqqaf il-familja qaddisa ta' Nazaret. Izda l-pittur b'segħna maġistrali għaraf bil-pinzell tiegħu johlqo ċerti ilwien li bihom donnhom it-Tliet Persuni ta' l-Imqaddsa Trinità flimkien mal-Verġni Marija 'donnhom' qegħdin iġħidu lil San Ġużepp: "Ahna nafu li fis-sema l-koll 'akbar' minnek, imma għal ftit mumentu sa ncedulek dan il-privileġġ tagħna biex tispikka inti."

DIMENSJONI BIBLIKA

Il-pittur bir-raġun f'din il-koppletta importanza l-aktar kbira bid-dimensjoni biblika. L-aspett bibliku ma setax jonqos difatti, meta nsemmu lil San Ġużepp, mill-ewwel ingħu quddiem għajnejna lil dak il-bniedem li Alla għażel biex ikun il-kap tas-Sagra Familja. Kien tassew bniedem ta' qdusija mill-akbar biex Alla afdalu f'idejha lil Marija u lil Ġesù. U dan li pprova juri Paul Camilleri Cauchi fil-pittura tiegħu, fejn l-aktar haġa li tolgotna hija d-dehra tal-Missier Etern Alla li qed jipprezentalna lil San Ġużepp bħala r-raġel ta' Marija u l-missier putattiv ta' Ġesù.

Fuq in-naħa tax-xellug tal-Madonna naraw lis-sultan David, u f'idejha naraw raġel xwejjah, Abraham, b'ibnu Izakk maġenbu. Għaliex il-pittur dahhal dawn il-persunaġġi? Biex niftakru fi-arblu tar-razza ta' Ġesù li dwaru nagraw fil-bidu tal-Vangelu ta' San Matthew: "Abraham nissel lil Izakk, Izakk nissel lil Ġakobb..... Ġesse nissel lil David, David nissel lil Salamun....." u nibqgħu sejrjn sa ma nassu għal San Ġużepp "ir-raġel ta' Marija li

Pawlu Camilleri Cauchi, il-Pittur

minnha twieled Ġesù". Huwa arblu li jurina li għalkemm San Ġużepp ma' kienx il-missier veru ta' Ġesù, b'dana kollu Ġesù jidhol fir-razza ta' David permezz ta' San Ġużepp. Għax la darba San Ġużepp kien ir-raġel ta' Marija, quddiem il-ġiġi Lhudija kien meqjus bħala l-missier ta' Ġesù.

Wara l-ċ-keġken Izakk naraw raġel liebes sabih, Ġużeppi tat-Testment il-Qadim, dak li kien laħaq l-aqwa ministru tas-sultan ta' l-Eġittu. Is-sultan lil Ġużeppi kien tah setgħa kbira, u lin-nies kien jibgħathom għandu billi jgħidilhom: "Morru għand Ġużeppi". Għalhekk Ġużeppi tat-Testment il-Qadim daħal fil-pittura bħala simbolu tas-setgħa kbira li biha Alla żejjen lil San Ġużepp. Lilna wkoll Alla jgħidilna: "Morru għand Ġużeppi", u jieħu gost meta nitolbu lil San Ġużepp f'xi bżonn li jinqalghalna.

PROFETI

Fuq in-naħa tal-lemin ta' San Ġużepp naraw tliet profeti. Isaija qiegħed bil-qiegħda, u warajh jidhru San Gwann Battista u l-profeta Natan. Dawn il-profeti qegħdin hemm

biex ifakkruna kif Alla kien hejja t-triq għall-migja ta' Ġesù. Natan kien habbar lil David saltna li ma tintemmx, u din il-wegħda sehhiet bil-migja ta' Ġesù min-nisel ta' David. Hekk qal l-anglu lil-Madonna dwar Ġesù "Alla jagħtih it-tron ta' David missieru, u s-saltna tiegħu ma' jkolliex tmiem". Isajja kien habbar li Alla ried jibgħat il-Messija, sultan imżejjen bid-doni kollha ta' l-Ispirtu s-Santu. Gwanni l-Battista kellu jurih lin-nies billi jghidilhom: "Araw il-haruf t'Alla." Kull wieħed minnhom, mela, kellu missjoni x'jaqdi dwar il-migja ta' Kristu. Imma l-akbar missjoni kienet dik ta' San Ġuzepp, li kellu jgħatti l-misteru ta' l-Inkarnazzjoni ta' Kristu sakemm jasal il-waqt li jkun imgharraf.

ASPETT EKKLEŻJOLOĠIKU

Taht l-id il-leminija ta' San Ġuzepp, il-pittur dahhal il-Knisja. Għax San Ġuzepp huwa l-Patrun tal-Knisja universali. Il-missjoni li Alla tah fuq din l-art qed ikompliha mis-sema. Għax bħalma fuq din l-art kellu jħares lil Ġesù, hekk issa mis-sema qed jħares lil-Knisja, li hi l-opra li Ġesù halla fostna għas-salvazzjoni tagħna.

Niġu issa għall-hames figuri li baqa' f'din il-koppletta. Fuq in-naħa ta' l-izakk naraw lil Santa Tereza ta' Avila u lil San Bernardinu ta' Siena. U fuq in-naħa ta' Natan naraw lil San Frangisk ta' Sales u lil-għaref Gersone. Dawn il-persunaġġi jidhru fil-pittura għax kienu huma li tant hadmu biex ixerrdu d-devozzjoni lejn San Ġuzepp. U frott tat-tagħlim u tal-hidma tagħhom, huma hafna llum daww l-insara li jitolbu lil San Ġuzepp biex ibierek il-familji tagħhom u kull hidma li jagħmlu. U dan li tfisser dik il-mara b'hafna xorta ta' għodda madwarha. Din ma tirrappreżentax xi qaddisa, imma hija simbolu tal-qima u ta' l-imhabba li hafna nsara llum għandhom lejn San Ġuzepp, il-kap tal-familja qaddisa ta' Nazaret. Din il-figura wkoll tfakkarna li l-Knisja għolliet id-dinjità tax-xogħol billi fl-1955 il-Papa Piju XII waqqaf il-festa ta' San Ġuzepp. Haddiem li tinzammu fil-Knisja universali fl-1 ta' Mejju ta' kull sena.

LUNETTI

Fil-lunetti ta' din il-koppletta nsibu lil Origene, lil Santu Wistin, lil-Papa Leone XIII u lil Papa attwali Gwanni Pawlu II. Veru li

Il-Madonna ma' San Ġuzepp. Patrun tal-Knisja Universali

Orgiene forsi ma' mietx rikontiljat għal kollox mal-Knisja, imma t-tagħlim tiegħu għadu validu sal-lum. Difatti kien il-papa attwali stess Gwanni Pawlu II li reċentament fl-Eżortazzjoni Appostolika tiegħu dwar San Ġuzepp irrifera għat-tagħlim ta' dan Origene dwar il-Missier Putattiv ta' Ġesù. Biżżejjed ngħidu li dan Origene dwar San Ġuzepp stqarr: "San Ġuzepp kien dak li Alla għażel biex ikun il-bniedem li jkollu taht il-harsien tiegħu t-twelid tal-Mulej" (Hom. XIII in Lucam, 7, 5). Altru li kien jisthoqqlu kwadru Origene f'waħda mil-lunetti ta' din il-koppletta ddedikata lil San Ġuzepp! Santu Wistin li birragun jisthoqqlu k-isem ta' l-Ajka ta' l-għorrief tal-Knisja ma' naqasx li jhallilna bil-miktub tagħlim sublimi dwar dan l-Għarus l-aktar safi ta' Marija Vergni. U fost hwejieg oħra qalilna li l-Vergni Marija, għalkemm kienet taf li Ġesù ma tniissilx b'att konjugali bejnha u bejn San Ġuzepp, madanakollu, Hija xorta waħda lil dan l-għarus tagħha qiesitu bħala Missier Kristu. Fil-fatt il-Vergni Marija meta tilfet lil Binha Ġesù, malli sabitu qaltu: "Missierek u jien b'qalbna maqsuma konna qeghdin infittxuk" (Lq. 3:48). Kien tabilhaqq floku,

TEXOL

TEXOL hu magħruf għall-qawwa tiegħu, kwalità u tenerezza fuq il-ġilda, li jintuża wkoll għan-nappies tat-trabi u jibżagħlek għal idek. Jibżagħlek ukoll għal flusek għax tuża f'tit b'effett kbir!

TEXOL jaħsel platti, dixxijiet u borom li jkunu m'appsin bi żjut u xahmijiet. Jintuża wkoll mill-'Confectioneries' u l-'Mechanics'!

TEXOL jaħsel ukoll hwejjeg ta' kull materjal inklużi tas-suf!

F'Għawdex ċempel: Tel: 553447 (A & G Hili - Mgarr)

Tel: 556098 (Victor Hili & Sons - Mgarr)

Tel: 551555 (Gelluxa Ltd. - Mgarr)

Distributuri f'Malta u Għawdex iċem plu: 825933

PARDI MOTORS LTD.

N.B. Republic Street, Victoria, Gozo.

Tel. 556678 — 553744

AUTO DEALERS

AUTO SERVICE & SPARES

PANEL BEATING

SPRAY PAINTING

TYRE & RADIATOR REPAIRS

għalhekk, li Santu Wistin għe magħżul isebbaħ
wahda mil-lunetti ta' din il-kopplettta.

IL-PAPA LEONE XIII

Wiehed mill-ħafna Papiet li offriha tagħlim
tasewwew interessanti fuq livell għoli teologiku
bla dubju ta' xjen kien il-Papa Leone XIII.
Biżżejjed ngħidu li dan il-Papa fil-15 l-Awissu,
1889 kien ippubblika dwar San Ġużepp
Enċiklika sħiħa li għib l-isem: "**Quamquam
Pluries**". Ma' din l-Enċiklika, kienet harġet
dik it-talba sabiħa lil San Ġużepp li fil-knejjes
qabel jew wara t-reċita tar-Rużarju kienet
tingħad matul ix-xahar ta' Marzu. F'din it-
talba sabiħa fix-xahar ta' Marzu nitolbu lil San
Ġużepp b'dan il-mod: "Leqaf magħna mis-
smewwiet f'din il-għieda li għandna mal-
qawwiet tad-dlamijiet u kif darba hlist mill-
mewt lit-tfajjel Gesù, hekk iddefendi l-Knisja
Mqaddsa l'Alla mit-tnassis ta' l-egħidewwa
tagħha u ħarisha minn kull hemm". Kienet
għalhekk, tkun tabilhaqq stonatura kieku l-
pittur kellu jħalli barra lill-Papa Ljun XII minn
wahda mil-lunetti tal-kopplettta ta' San
Ġużepp.

IL-PAPA ĠWANNI PAWLU II

Il-Papa attwali Ġwanni Pawlu II fid-duttrina
tal-Pontifikat tiegħu għamel enfasi kbira fuq
il-'persunaġġi' li kellhom xjaqsmu mill-qrib
mal-Misteru tal-Fidwa tal-Bniedem. Tant hu
hekk li l-ewwel enċiklika tal-Pontifikat tiegħu
kienet dwar Kristu, il-Feddej tal-Bnedmin. It-
tieni enċiklika tal-Pontifikat tiegħu kienet
dwar "**il-Missier Alla, għani fil-ħniena**". Il-
Missier Alla li sa minn dejjem nissel lill-Iben
Waħdieni tiegħu, it-tieni persuna tat-Trinità
Mqaddsa. Dan hu Kristu tal-Fidi li hu l-istess
bħal Kristu Storiku li twieled minn mara, il-
Verġni Marija, meta waslet il-milja taż-
żminijiet (cfr Gel. 4:). Kristu, il-Feddej tal-
bnedmin kollha. Iżda dan il-Papa ma' naqasx
li joffriha Enċiklika dwar l-Ispirtu s-Santu li
permezz tiegħu l-Verġni Marija nisslet fi
ħdanha lil Alla magħmul bniedem: "Il-Qawwa
ta' l-Għoli tghattik."

Iżda ż-żewġ bniedmin li kellhom
konnessjoni kbira mal-Misteru tal-Fidwa bla
dubju ta' xjen kienu l-Verġni Marija u San
Ġużepp. U għalhekk il-papa' li ta' l-ewwel,
jgħid lill-Verġni Marija ddedikalha l-
Enċiklika "Omm il-Feddej" u lil tat-tieni, lil

Il-Papa Ġwanni Pawlu II

San Ġużepp iddedikalu l-Eżortazzjoni
Appostolika: "Il-Kustodju tal-Feddej".
Nistgħu ngħidu li dan hu t-tagħlim l-aktar
reċenti tal-Knisja dwar il-Padrun tagħha San
Ġużepp. U kienet għalhekk haġa tasewwew
flokha li l-pittur jiddedika lil dan il-Papa
Ġwanni Pawlu II wahda mil-lunetti fil-
kopplettta ta' San Ġużepp meta eżattament
din il-kopplettta tpingiet fis-sena 1990, is-sena
li fiha l-Papa hareġ din l-Eżortazzjoni
Appostolika dwar dan il-qaddis. U anki
nzertat is-sena li fiha l-Papa żar lill-gżejjer
Malta.

Noti Storiċi

Snin ilu kien diġa sar tentattiv biex biex libda
l-pittura tal-koppletti fil-Katidral. U kienu diġa
saru l-abbozzi tal-kopplettta ta' San Ġużepp u
dik ta' Sant'Ursula. Iżda nistgħu ngħidu li x-
xogħol għal dawn il-koppletti beda tabilhaqq
meta fl-1 ta' Gunju, 1989, festa tal-Qalb ta'
Gesù, il-pittur ltaqa' fis-Seminarju ma' Mons.
Isqof, ma' Mons. Arċidjaku u miegħi. Dak-
in-nhar ittiegħu ċerti deċiżjonijiet li kellhom
iwaslu għat-twertiq tal-koppletti. Għalkemm

SQUARE CELLAR

(Wine & Spirit)

Prop **JOE GRECH**

**24, St. George's Square,
Victoria, Gozo**

Tel. 551845, 556141.

DESTINATION ...GOZO

The Ideal gift to tourists and friends abroad!

DESTINATION...GOZO is a 30 minute video documentary on the island of Gozo. It looks at Gozo through the eyes of a tourist, recording the places and events a typical visitor might see or visit. The commentary is in English and the video is available through many outlets in Gozo or direct from the producer

ALVIN SCICLUNA

Tel: 551936

Video Productions - the specialists in video filming on the island, whether party, engagement, weddings or any type of coverage.

Facilities for multi-camera filming also available.

Detall Bibbliku tal-Kopplett

L-amar għat-tpiġġja ta' din il-kopplett kien diġa sar mill-mastrudaxxa Ġorġ Garrugia u mill-bennej Karlu Vella għax dawn kienu diġa ġew avviciinati fit-30 ta' Ġunju, 1988 u tqiegħed fl-4 ta' Lulju, 1988, iżda fil-prattika x-xogħol tal-pittur ma' bediex.

Fix-xhur ta' Novembru u Diċembru beda x-xogħol fuq il-kopplett biex titlestha s-sodda meħtieġa għall-pittura. U eżattament fit-8 ta' Diċembru Mons. Arċidjaku u jien żorna lill-Pittur P. Camilleri Cauchi fl-istudio tiegħu fejn wriena xi xogħol li kellu diġa lest għall-kopplett. U fix-xahar ta' Frar 1990 beda x-xogħol ta' din it-tpiġġja fuq il-post. Din it-tpiġġja kienet tirrikjedi aktar xogħol billi ma' gietx maqsuma ferba' fl-iel, imma saret madwar il-kopplett kollha. Ix-xogħol tal-pesta ġie afdat f'idejn Alf. Camilleri Cauchi u l-induratura f'idejn Mario Camilleri Cauchi, it-tnejn aħwa tal-Pittur u lkoll ulied l-Istatwarju Agostino Camilleri Cauchi.

Ix-xogħol ta' din il-kopplett nistgħu ngħidu li ntemm fit-13 ta' Mejju meta tneħħia l-amar kollu li kien tqiegħed biex titpiġġja din il-kopplett.

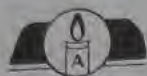
IT-TEOLOĠIJA TAL-KWADRU

Mhux possibli li nidhlu fid-dettal dwar it-teoloġija ta' dan il-kwadru jew aħjar dwat it-tagħlim fuq Alla li jagħtina dan il-kwadru.

Imma, fil-fehma tiegħi, inkunu qegħdin nagħtu tifsira mill-aħjar lit-teoloġija ta' dan il-kwadru b'dak li hiallina bil-miktub, il-Papa Ġwanni Pawlu II fl-Eżortazzjoni Appostolika tiegħu dwar San Ġuzepp fil-konkluzzjoni tagħha. Il-Papa kiteb: "Bl-Inkarnazzjoni l-wegħdjet u x-xbihat tal-Patt il-Qadim saru fatti, il-postijiet u l-persuni, il-grajiet u l-ċerimonji għandhom rabta bejniethom, skond il-fsieb ta' Alla, mgħarraf mill-Angli u mil-qugh minn dawl li b'mod speċjali kienu lesti jilqgħu bil-qawwa kollha l-Kelma ta' Alla. Il-Vergni Marija kienet il-qaddejja umli tal-Mulej, imhejġja sa minn dejjem, biex tkun Omm Alla; San Ġuzepp kien dak li Alla għażel biex ikun dak li jkollu taħt il-farsien tiegħu t-twelid tal-Mulej, u dmiru kien li jieħu f'sieb li l-Iben ta' Alla jidhol fid-dinja b'ordni xieraq jiġifieri skond ma' jitolbu l-igħijiet ta' Alla u tal-bnedmin. Il-fajja kollha privata u mohbja ta' Ġesù għet f'data għall-farsien ta' San Ġuzepp".

1 ta' Awissu
1989

Kronaka ta'

INGHAQDU
MAL-KOMUNITA'
PARROKKJALI

Nru	Data tal-Maghjudija	Isem it-Tarbilja	Isem u Kunjom il-Genituri
1.	6.8.89	Jennifer	Baskal u Ronda Dimech
2.	6.8.89	Natalie	Baskal u Ronda Dimech
3.	6.8.89	Amanda	Baskal u Ronda Dimech
4.	12.8.89	Mark	Raymond u Lina Refalo
5.	27.8.89	Karl	Joseph u Josephine Mercieca
6.	2.9.89	Marita	John u Pauline Zammit
7.	14.9.89	Jan Pierre	Anthony u Lydia Tabone
8.	24.9.89	Conrad	Anthony u M'Rose Farrugia
9.	24.9.89	Philip	Piju u Grace Sultana
10.	13.10.89	Christian	Vincent u Josephine Zammit
11.	14.10.89	Trichia	Domenic u Maria Fenech
12.	15.10.89	Daniel	John u Miriam Calleja
13.	22.10.89	Josmar	Victor u Rose Bugeja
14.	19.11.89	Michael	George u Grace Micallef
15.	19.11.89	Daniela	Charlie u Anna Mari Axiaq
16.	26.11.89	Nadine	Mario u Victoria Said
17.	9.12.89	Samwel	Joseph u Marija Scicluna
19.	1.1.90	Larissa	Noel u Sylvana Attard

IT-TFAL
LI RĊEVEW
L-EWWEL
TQARBINA

2.	Attard Terev	35, St. Domenic Street
3.	Azzopardi Jeanette	17, Foreman Street
4.	Azzopardi Samwel	N/B Capuchins Street
5.	Bezzina Amanda	198, St. Ursula Street
6.	Calleja Anthony	'Madonna Tal-Grazzja' Capuchins Str
7.	Camilleri Catherine	24, Archpriest Cassar Street
8.	Camilleri Charlene	13L/G, Fl/1, Sannat Road
9.	Camilleri Jeanette	13, Fortunato Mizzi Square
10.	Cordina Anthony	19, By the Bastion Road
11.	Cordina Joseph	19, By the Bastion Road
12.	Dimech Kevin	'Dimech Hse' Capuchins Street
13.	Enriquez Joseph	N/B Borg Gentu Street
14.	Farrugia Jennifer	'Frankdor' Anton Mallia Street
15.	Farrugia Rose Marie	24, Mons Luigi Vella Street
16.	Farrugia Sharon	15, Wied Sara Street
17.	Fenech George	N/B off St. Mary Street M'Forn
18.	Formosa Edmond	36, St. Domenica Street
19.	Gauci Maria	13, St. Mary Street
20.	Grech Mirjam	'Thyme' Gilju Street
21.	Grech Rowena	'Mirjal' Borg Gentu Street
23.	Grech Joseph	Fl/6 Block D, Sannat Road
24.	Grima Maria	25 Carmel Street

Parrocca

31 ta' Lulju
1990

Nru	Data tal-Magħmudija	Isem il-Tarbija	Isem u Kunjom il-Ġenituri
20	14.1.90	Luke	John u Joanne Said
21	21.1.90	Adrian	Michael u Tanya Saliba
22	28.1.90	James John	Joseph u Patricia Borg
23	4.3.90	Leo Mario	Charlie u Josephine Haber
24	18.3.90	Marija	Joseph u Rita Refalo
25	1.4.90	Noel	Emanuel u Angela Vella
26	1.4.90	Anna Lis	Anton u Antonietta Calleja
27	15.4.90	Karl	Carmelo u Annette Camilleri
28	27.4.90	Fabian	Joe u Helen Cini
29	15.4.90	Ruth	Francis u Pauline Caruana
30	15.4.90	Andrew	Leo u M'Grace Sciortino
31	29.4.90	Maria Elizabeth	Gerald Michael u Kelly Lockner
32	27.5.90	Deborah	Aldo u Marija Portelli
33	2.6.90	Stephanie	William u Anna Portelli
34	9.6.90	Anton	Mario u Josephine Tabone
35	14.7.90	James	Koronato u Marija Farrugia
36	21.7.90	Natalie	Joe u Manelle Sciortino
37	24.7.90	Marija	Manwel u Josephine Debono

25	Hil Anthony	'Ave Maria' Sannat Road
26	Mejlag John	12, Mons, Luigi Vella Street
27	Micallef Denis	'Our Dream' Patri Magri Street
28	Micallef Maria	'6. R. M. Holidays' Capuchins Street
29	Mizzi Charles	48, Assumption Street
30	Pace Peter	Flat B Block D, Sannat Road
31	Pace Elizabeth	Flat B Block D, Sannat Road
32	Refalo Enao	'Villa Bernardette' Calypso Str. Xaghra
33	Saliba Paul	80, Xaghra Road
34	Suero Alessandro	B2/K.A, Fl/3, Sannat Road
35	Sociuna James	N/B By the Bastion Road
36	Sultana Andrew	'Sultana', Sump Street
37	Vella Anabel	'Sta Maria' Mons. P. Pace Street
38	Vella Joseph	'Sun Mar' Mons. P. Pace Street
39	Vella Riferme	BL/H.A., Fl/3, Sannat Road
40	Zammit Jeannette	'Julmar Place' Kierem Road
41	Gatt Ruben	'Emu John' St. Dominica Street
42	Ponelli Jonathan	Duke of Edinburgh Hotel, Victoria
43	Bugeja Joseph	'Jactor Hee' St. George Field Street
44	Merciecia Max	St. Ursula Street
45	Mizzi Sévan	Flat 2, BL/A Taz-Cawla Flats
46	Zammit Sean	'Dahlia' Maria Fred Street

LISTA TA' TFAL LI RĊIVEW IL-GRIZMA TA' L-ISOQF

1. Apap Mario	138, St Ursula Street
2. Attard Alexandra	'Frankline' Qolla Street M'Forn
3. Attard Charmanine	'Ward u Zahar' Mathia Prett Str
4. Attard Margie	'Elis Flats' Qbajjar Road M'Forn
5. Azzopardi John Paul	'Xariba' N/S off, Manwel Dimech
6. Azzopardi Rachel	'Dar Carmela' Ghedrin Street
7. Azzopardi Ruth	39, Capucchins Street
8. Borg Maria	41, St. Ursula Street
9. Camilleri Abigail	'Dar Il-Kastell' Castle Street
10. Camilleri Herbert	'Auscan Hse' Sacred Heart Str
11. Camilleri Joanna	28, Assumption Str
12. Camilleri John	Lawrence
13. Camilleri Josef	BL/c, Fl/6, Sannat Road
14. Camilleri Mario	BL/g, Fl/1, Sannat Road
15. Camilleri Maureen	N/B Carlu Galea Street
16. Cordina Lewis	'Sunflower' Ġilju Street
17. Cordina Mario	19, By The Bastion Road
18. Gatt Anabel	133, Republic Street
19. Gauci Mark	18, St. Mary Street
20. Grech Anette	6, M'Ang. Refalo Street
21. Grech Elizabeth	12, Sir Paul Boffa Street
22. Grech Godwin	11B, Annunciation Street
23. Grech Joseph	19, Arch. P. Pace Street
24. Grech Marvin	'Santa Maria' Dawwara Street
25. Grech Simone	'Thyme' Ġilju Street
26. Lanzon Francinet	'Paulsyl' Republic Street
27. Mercieca Mario	43, Kercem Road
28. Mizzi Joseph	'Arcadia' Ġużè Micallef Street
29. Mizzi Mary	48, Assumption Street
30. Mizzi Michelle	48, Assumption Street
31. Pisani Derick	'Casa Pisani' Ġilju Street
32. Sacco Conrad	'Il-Bejta' Ghar Qawqla Str.
33. Saliba Joseph	78, Xaghra Road.
33. Saliba Joseph	'Lantern Hotel' Qbajjar Road M'Forn
34. Sciberras M'Rose	'Holy Mary' 31 st March Street
35. Vella Daniel	'Sun Mar' Mons P. Pace Street
36. Vella Guan Giacomo	69, Dun Pawl Micallef Street
37. Vella Noel	'Casa Vella' Capucchins Street

Ismijiet ta' dawk li dahlu għall-Prokreazzjoni u t-Trobbija tal-Ulled bis-Sagrament taż-Żwieġ

Awissu '89	Dr. Frank Abela u Dr M'Ann Gatt Aldo Portello u Marija Monpalao Raymond Apap u Marija Pisani Mark Cook u Lucy Zammit
Settembru	Joseph Mercieca u Sonia Attard Michael Mejlaq u Nicoletta Cardona
Diċembru	Saviour Curmi u Victoria Mejlak John Agius u M'Rose Vella Louis Dimech u Joyce Frendo
Frar '90	Saver Pace u Josephine Thewma
April '90	Frank Refalo u Anita Cassar
Mejju '90	Natalino Camilleri u Pauline Saliba Alan Tabone u Filippa Xerri Joseph Apap u Lwiġja Vella
Ġunju '90	Mark Cini u Sylvana Spiten Stephen Xiberras u Marija Grima Raymond Zammit u Suzanna Hili Joseph Portelli u Elvina Caruana Noel Debattista u Carmen Pavia

Dawk li dahlu jissaffew fil-Purgatorju

Awissu '89	Helen Gatt
Settembru '89	Joseph Debattista Nikola Apap
Ottubru '89	Dr Alfred Cauchi
Novembru '89	Joseph Piscopo, Filomena Spiteri Marija Cini
Diċembru '89	Anton Xerri
Jannar '90	Pawlu Portelli, Ganni Mifsud
Frar '90	Sidor Mizzi, Carmelo Agius Joseph Grech
Marzu '90	Francis Spiteri
April '90	Carmelo Bugeja
Mejju '90	Maria Cauchi Giuseppe Micallef
Lulju '90	Maria Grech

GRAJJET IMPORTANTI TA' MATUL IS-SENA

6-8-89:

Hruġ ta' l-istatwa ta' Santa Marija fost il-kant ta' l-innijiet marjani. Ingabret is-somma ta' Lm3,500 għall-pittura tal-koppletti. Ġew amministrati mill-Isqof t'Għawdex Mons. N. Cauchi s-Sagramenti tal-Magħmudija, ta' l-Ewwel Tqarbina u tal-Konfermazzjoni lil xi wlied emigranti li kienu f'Għawdex għall-festa ta' S. Marija.

8-8-89:

Saret Lejla Fuq il-baħar għaż-Żgħażaġh.

10-8-89:

Sar kuncert ta' mużika operistika minn orkestra Polakka fil-Pjazza tal-Knisja. Dan il-kuncert ġie mtella' mit-taqsima tal-Kultura f'Għawdex fi hdan il-Ministeru għal Għawdex.

12-8-89:

Mons. Dun Gorg Tabone fakkar eġġluq il-25 sena mill-Ordinazzjoni Saċerdotali tiegħu. Mons. Arcipriet C. Scicluna għamel id-diskors taċ-ċirkustanza.

13-8-89:

Bħas-soltu saret dimostrazzjoni bl-istatwa ta' Santa Marija mat-triqat tar-Rabat. Il-Banda Ċittadina 'Leone' daqget marċi brjūzi.

14-8-89:

Fil-Knisja Katidrali u fil-pjazez u triqat tal-Belt Vittorja nżammu festi speċjali li komplew kabbru l-atmosfera ferrieħa ta' din il-festa.

15-8-89:

L-Għid ta' l-Assunta. Eluf ta' nies miż-żewġ gzejjer żaru l-Knisja Katidrali biex jagħmlu talba f'riglejn il-Madonna.

22-8-89:

Il-parruċċani ħadu sehem f'pellegrinaġġ Djoċesan għall-Knisja Katidrali ta' l-Imdina fejn Mons. Isqof mexxa Konċelebrazzjoni fl-okkażżjoni ta' eġġluq il-125 sena mit-twaqqif tad-djoċesi Għawdxija.

2-9-89:

Beda summer-camp f'Martin Luther King Hostel, Malta għat-tfal tal-parroċċa taħt id-direzzjoni tal-Vigarju Parrokkjali, Dun Girgor Grech.

10-9-89:

L-Isqof G.B. Re mexxa Konċelebrazzjoni mar-Rev. mi Kapitulari.

L-abbatini tal-Parroċċa ħadu sehem f'Rally li nżamm għall-abbatini kollha t'Għawdex fl-Oratorju 'Don Bosco'.

Iż-żgħażaġh tal-Parroċċa ħadu sehem fi programm 'Sound and Light' li sar fl-Oratorju 'Don Bosco' fl-okkażżjoni ta' għeluq il-125 sena mit-twaqqif tad-Djoċesi billi telgħu mima bis-sugġett 'Ir-Ragħaj it-Tajjeb' taħt id-direzzjoni ta' Miss Rita Sultana.

15-9-89:

Miet il-Kav. Koli Apap li ħadem bi sħiħ favur is-Soc. Fil. Leone u dejjem interessa ruħu mill-iżvilupp tal-Katidral.

16-9-89:

Fil-Katidral Mons. Arcidjaknu Giov. B. Gauci mexxa Konċelebrazzjoni biex tfakkar id-data tas-16 ta' Settembru 1864, meta l-Papa Pju IX għolla l-Knisja Parrokkjali tagħna għad-dinjità ta' Katidral.

17-9-89:

Mons. Arcipriet C. Scicluna fetaħ wirja bir-
ritratti li toffri l-istorja tat-twaqqif tad-Djoċesi
t'Għawdex. Din il-wirja li nżammet fiċ-Ċentru
Parrokkjali giet minn b'lejnha mhux
komuni minn Fr Joe Bezzina.

18-9-89:

Inżamm fil-Katidral Jum ta' Talb fl-okkażżjoni
ta' egħluq il-125 sena mit-twaqqif tad-Djoċesi.

19-9-89:

Żar il-Katidral hu l-President ta' l-Amerika
Görg Bush.

2-10-89:

Bdiet is-sena Kateketika fil-Parroċċa. Mons.
Arcipriet fetaħ din is-sena fiċ-Ċentru
Parrokkjali b'quddiesa għat-tfal.

7-10-89:

Mons. Isqof mexxa Konċelebrazzjoni biex
ifakkar egħluq il-100 sena mit-twaqqif tas-
Sorijiet Dumnikani. Il-President ta' Malta t-
Tabib Censinu Tabone kien preżenti.

11-10-89:

Mons. Arcisqof G. Mercieca mexxa
Konċelebrazzjoni fl-okkażżjoni tal-
Konsagrazzjoni tal-Katidral billi fl-1989 kien
qed jifakkar egħluq il-125 sena mit-twaqqif
tad-Djoċesi.

12-10-89:

Fetaħ kors ta' tagħlim soċjali tal-Knisja fiċ-
Ċentru. Kelliemi kien Fr. Effie Masini.

13-10-89:

Inżammet fil-katidral Akkademja Mużiko-
Letterarja biex tfakkar egħluq il-125 sena mit-
twaqqif tad-Djoċesi. Saru żewġ diskorsi ta' l-
okkażżjoni minn Mons. Arcidjaknu u Mons.
Arcipriet. Il-Kor 'Maria Assunta' ha sehem.

15-10-89:

In-Nunzu Appostoliku Mons. Pier Luigi
Celata mexxa Konċelebrazzjoni mal-Kleru
Għawdx li biha għalaq iċ-ċelebrazzjonijiet li
fakkru egħluq il-125 sena mit-twaqqif tad-
Djoċesi. Preżenti għal din il-Konċelebrazzjoni
kien l-Ecc.za Tiegħu l-President tal-Gżejjer
Maltin, it-Tabib Censinu Tabone.

23-10-89:

Mons. Isqof N. Cauchi mexxa Konċelebr-
azzjoni għall-erwieħ ta' l-Isqofijiet li mexxew id-
Djoċesi mit-twaqqif tagħha.

1-11-89:

Mons. Isqof mexxa l-Konċelebrazzjoni tal-
Qaddisin Kollha.

2-11-89:

Mons. Isqof mexxa l-Konċelebrazzjoni tal-
Għid ta' l-Imwiet.

12-11-89:

Fethet il-Mini Missjoni fil-Parroċċa. Priedki
għal kull kategorija tal-Komunità
Parrokkjali.

16-11-89:

L-ewwel Hamis li fih beda talb speċjali għas-
suċċess taż-żjara tal-papa fil-Gżejjer Maltin.

26-11-89:

Korteo ta' Kristu Re li telaq minn Pjazza San
Frangisk għall-Pjazza Santu Wistin.

3-12-89:

Bdew il-priedki tal-Kwareżimal minn Dun
Görg Frendo.

5-12-89:

Fetaħ fiċ-Ċentru Parrokkjali l-Bazaar b'risq l-
istess Ċentru.

8-12-89:

Mons. Isqof mexxa l-Konċelebrazzjoni ta' l-
Immakulata.

15-12-89:

Bdiet in-Novena tal-Milied fiċ-Ċentru
Parrokkjali għat-tfal u fil-Katidral għal bqija
tal-komunità parrokkjali.

22-12-89:

Sar il-pagent tal-Milied bit-tfal. Produzzjoni ta'
Toni Scicluna.

31-12-89:

Saret fiċ-Ċentru Parrokkjali l-ikla tal-Milied.

24-12-89:

Qabel il-funzjoni liturgika ta' bil-lejl, il-Kor
'Maria Assunta' tal-Katidral taħt it-tmexxija
ta' Jos. Grech u Carol Saliba offriela l-kant
ta' għanjiet tal-Milied.

25-12-89:

Mons. Isqof N. Cauchi mexxa l-
Konċelebrazzjoni tal-Milied.

31-12-89:

Inżammet gurnata ta' Adorazzjoni
Ewkaristika. Fis-6.00p.m. Mons. Isqof mexxa
l-Konċelebrazzjoni ta' Radd il-Hajr f'egħluq is-
sena 1989.

1-1-90:

Mons. Isqof N. Cauchi mexxa l-Konċelebrazzjoni ta' Jum il-Paċi.

5-1-90:

Sar Quiz Bibblika bit-tfal ta' Form I. Mexxa s-Sur Anton Farrugia li ha hsieb jorganizza dan il-Quiz.

7-1-90:

Mons. Isqof N. Cauchi mexxa l-Konċelebrazzjoni ta' l-Epifanija.

24-1-90:

Bdew fiċ-Ċentru xi attivitajiet speċjali bħala tnejn għall-Jum iċ-Ċentru li jżamm ta' kull sena fil-31 ta' Jannar, festa ta' San Gwann Bosco.

2-2-90:

Fis-6.00p.m. Mons. Isqof N. Cauchi mexxa l-Konċelebrazzjoni tal-Preżentazzjoni tal-Mulej.

10-2-90:

Mons. Arcipriet C. Scicluna mexxa l-Konċelebrazzjoni tan-Nawfragiu ta' San Pawl.

11-2-90:

Tfakkret l-Ewwel Dehra tal-Madonna ta' Lourdes.

28-2-90:

Mons. Isqof N. Cauchi mexxa l-Konċelebrazzjoni fis-6.00p.m. fil-ftuħ tar-Randan Imqaddes.

3-3-90:

Mons. Isqof N. Cauchi l-Konċelebrazzjoni fis-6.00p.m. fetaħ il-Gimgha tal-Parroċċa li fiha saru bosta attivitajiet speċjali li jgħoddu għal kull kategorija tal-komunità parrokkjali.

12-3-90:

Bdew il-priedki tar-Randan: kors għall-koppji u kors għal kulhadd. Predikatur Patri Ugo Cremona O.P.

19-3-90:

Mons. Isqof mexxa l-Konċelebrazzjoni ta' San Guzepp. Fiċ-Ċentru Parrokkjali bdew l-Eżercizzi taż-Żgħażaġh.

8-4-90:

Mons. Isqof ta bidu għall-funzjonijiet tal-Gimgha Mqaddsa f'Hadd il-Palm. Fis-6.30p.m. harget mill-Katidral il-Purċissjoni tal-Passjoni. Il-banda 'Cittadina Leone' siehbet din il-purċissjoni bid-daqq ta' marċi reliġjużi.

9-4-90:

Inżamm fil-Knisja Servizz Penitenzjali bi tnejn għal qrara aħjar mis-soltu qabel il-festa ta' l-Għid Imqaddes.

11-4-90:

Mons. Arcipriet C. Scicluna għalaq 25 sena mill-Pussess tiegħu bħala Kanoniku tal-Kapitlu Katidrali.

15-4-90:

Mons. Isqof mexxa l-Konċelebrazzjoni ta' l-Għid Imqaddes. Beda t-tberik tal-Familji.

29-4-90:

Tfakkar fil-Katidral egħluq l-34 sena minn meta s-Socjeta Filarmonika 'Leone' Irregalat lil-Katidral l-Istatwa sabiha ta' Marija Assunta b'quddiesa li fiha Mons. Arcipriet għamel id-diskors taċ-ċirkustanza.

2-5-90:

Mons. Isqof N. Cauchi mexxa l-Konċelebrazzjoni fil-okkażżjoni ta' l-Ewwel Erbgha.

23-5-90:

Mons. Isqof N. Cauchi mexxa l-Konċelebrazzjoni li fiha għamel l-Ewwel Tqarbina lit-tfal tal-Parroċċa.

26-5-90:

ŻJARA TAL-PAPA GWANNI PAWLU II FIL-KATIDRAL.

Din il-ħarġa speċjali hi ddedikata lil din il-graġja storika u unika.

Fethiet il-Gimgha Ewkaristika - Liturġika.

31-5-90:

Saret quddiesa għal dawk il-koppji li din is-sena jagħalqu 25 sena miżżewġa.

1-6-90:

Bdiet l-Espożizzjoni Solenni. Mons. Lawrenz Sciberras mexxa l-Konċelebrazzjoni Vespertina u fiha għamel l-omelija ta' l-okkażżjoni.

3-6-90:

Mons. Isqof N. Cauchi mexxa l-Konċelebrazzjoni fil-5.30p.m. u purċissjoni Ewkaristika mat-triqat tar-Rabat li biha għalqet il-Gimgha Ewkaristika-Liturġika.

IT-TFAL TA' L-EWWEL TQARBINA TAS-SENA 1990

IT-TFAL LI RĊIEW IS-SAGRAMENT TAL-GRIZMA TA' L-ISQOF FIS-SENA 1990

Uhud mill-personaġġi distinti li żaru
l-katidral tul l-aħħar sena

28 ta' Settembru, 1989

Salvatore Boccacio

Isqof ta' Ulpiana, Awżiljarju ta' Ruma

15 ta' Ottubru, 1989

Pier Luigi Celata

Nunzju Appostoliku għal Malta

Vincent Tabone, *President ta' Malta*

Louis Refalo, *MP għal Għawdex*

22 ta' Ottubru, 1989

Adriano Carnevale

Sopratendent Arkivista għal Kampanja, Italja

Maria Antonietta Martullo Arpago

Direttur Arkivju ta' l-Istat, Napli

15 ta' Frar, 1990

Lucas Moreira Neves, *OP*

Primat tal-Brażil u Kardinal

16 ta' April, 1990

Antonio Maria Javierre Ortas

Kardinal Salesjan

3 ta' Mejju, 1990

Diversi ufficċjali ta' l-Istat tal-Vatikan li
għew ihejju għaž-żjara tal-Papa

26 ta' Mejju, 1990

GWANNI PAWLU II

Papa u Vigarju ta' Kristu

28 ta' Mejju, 1990

Sally J. Novetzke

Ambaxxatur Amerikan (Stati Uniti) għal Malta

6 ta' Ġunju, 1990

Kai-Uwe von Hassel

Viċi-President tal-EUCD (European Union of Christian Democrats) ma' martu Monika u binhom Jan (Bonn)

Ikkontribwew għal din ir-Rivista

Electra Hotel

Marsalforn, Gozo.

Meylak Jewellery

Republic Street, Victoria.

Gozo United Rent-A-Car

Republic Street, Victoria.

Home Mart

Republic Street, Victoria.

Abela Pharmacy

De Soldanis Street, Victoria.

Palm Pharmacy

Palm Street, Victoria.

Lantern Hotel

Marsalforn, Gozo

The Mermaid Bar & Restaurant

Marsalforn, Gozo.

Odyssey Bar & Restaurant

Marsalforn, Gozo.

Lorry Fenech

Sannar Road, Victoria.

The Smuggler's Cave

Marsalforn, Gozo.

Arzella Bar

Menqa, Marsalforn.

May's Boutique

Republic, Street, Victoria.

V. Sultana Vulcanizer

Republic Street, Victoria

Castle Pharmacy

Main Square, Victoria.

Kenur Bar & Restaurant

Xlendi Street, Xlendi.

Tritons Bar & Restaurant

Marsalforn, Gozo.

Duke of Edinburgh Hotel

Republic Street, Victoria.

Doris Jewellery

St. Andrew Street, Victoria.

Gorg Farrugia, Carpenter

Capuchin's Street, Victoria.

Gozo Garage

Xaghra Road, Victoria.

Spiteri & Sultana Ltd.

INTERIOR & BATHROOM CENTRE

ST. LEONARD STREET, VICTORIA, GOZO. Tel: 552919

Għal kull

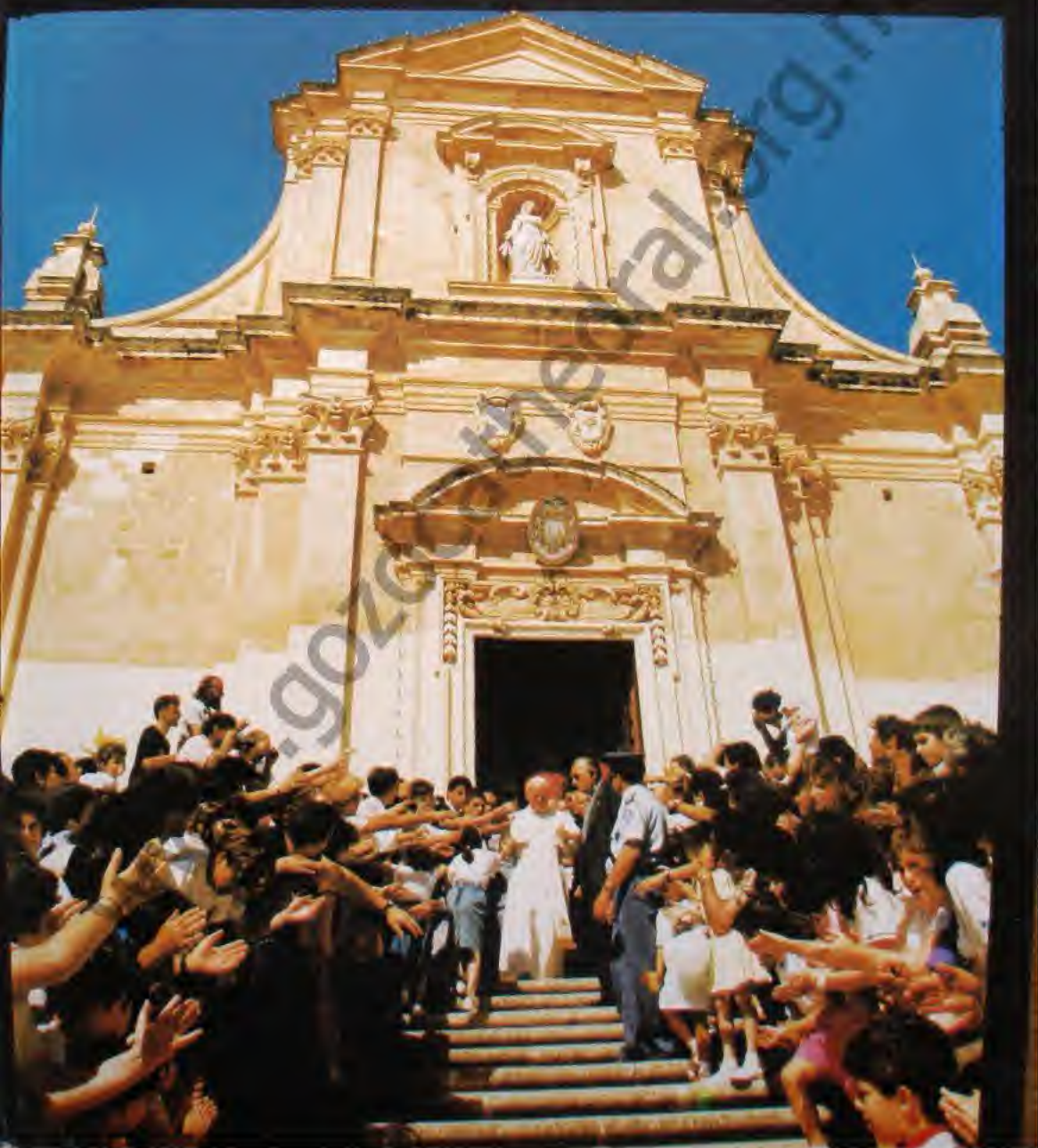
tip ta':

- **SETTIJET TAL-BANJU**
- **MADUM TAČ-ČERAMIKA**
- **TA' L-ART u L-HAJT**
- **MIXERS TAL-BANJU, eċċ**
- **MIRJA TAL-HAJT**

**U GHAL KULL BŻONN IEHOR
TAL-KAMRA TAL-BANJU
TIEGHEK BI PREZZIJET IRHAS!**

Gozo's beautiful Cathedral is an external sign of a spiritual reality: it is God's people who form a "holy temple in the Lord" (1Pt. 2,5). By preaching the Gospel, living a Christian life and applying Christ's message to the challenges of today, Christians help to build up this house through the power of the Holy Spirit.

BREWED & BOTTLED BY
SIMONDS FARSONS CISK LTD
MRIEMEL MALTA

CISK

1980

1980

LAGER

...a taste
of success.